

Pensioenkring Holland Casino 2022

Deel-Jaarverslag

Inhoudsopgave

VERSLAG

4. Verslag Pensioenkring Holland Casino	3
4.1 Kerngegevens	4
4.2 Algemene informatie	5
4.3 Pensioen paragraaf	6
4.4 Vermogensbeheer	10
4.5 Kostentransparantie	16
4.6 Financiële positie en herstelplan (FTK)	21
4.7 Actuariële paragraaf	24
4.8 Risicoparagraaf	27
4.9 Verslag van het Belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino	37

FINANCIËLE OPSTELLING

13. Financiële opstelling Pensioenkring Holland Casino	41
13.1 Balans per 31 december 2022	42
13.2 Staat van baten en lasten	43
13.3 Kasstroomoverzicht	45
13.4 Toelichting op de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino	47
13.5 Toelichting op de balans per 31 december 2022	56
13.6 Niet in de balans opgenomen verplichtingen	80
13.7 Toelichting op de staat van baten en lasten	81
13.8 Gebeurtenissen na balansdatum	86

OVERIGE GEGEVENS

Overige gegevens	88
19.1 Resultaatbestemming	89
19.2 Actuariële verklaring Pensioenkring Holland Casino	90
19.3 Controle verklaring van onafhankelijke accountant	92
Bijlage 1: Begrippenlijst	93

4. Verslag Pensioenkring Holland Casino

4.1 Kerngegevens

	2022	2021	2020	2019	2018
Aantal Deelnemers					
Actieven en arbeidsongeschikten	3.740	3.576	3.821	4.034	3.997
Gewezen deelnemers	6.138	6.013	5.665	5.647	5.518
Pensioengerechtigden	1.151	1.197	1.128	1.030	950
Totaal	11.029	10.786	10.614	10.711	10.465
Dekkingsgraad					
Beleidsdekkingsgraad	123,5%	117,5%	98,3%	105,1%	111,8%
Feitelijke dekkingsgraad	118,3%	125,3%	105,5%	107,6%	107,2%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%	104,1%	104,1%	104,2%
Vereiste dekkingsgraad	123,1%	121,6%	121,4%	123,0%	123,2%
Financiële positie (in € 1.000)					
Pensioenvermogen	1.581.620	2.276.482	2.067.373	1.858.308	1.558.954
Technische voorzieningen risico Pensioenkring	1.336.451	1.816.311	1.959.053	1.726.348	1.454.158
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	69	104	170	209	280
Eigen vermogen	245.100	460.066	108.150	131.751	104.516
Minimaal vereist eigen vermogen	55.565	75.434	80.759	71.172	61.046
Vereist eigen vermogen	308.598	392.405	419.915	396.489	337.039
Premies en uitkeringen (in € 1.000)					
Kostendekkende premie	35.892	37.158	42.066	32.053	30.254
Gedempte premie	19.167	18.355	26.663	24.955	24.584
Feitelijke premie *	26.153	25.855	28.049	26.734	25.512
Pensioenuitkeringen **	23.259	21.619	19.624	17.673	16.480
Toeslagen					
Deelnemers	6,38%	0,38%	0,00%	0,00%	0,30%
Gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	6,38%	0,38%	0,00%	0,00%	0,30%
Niet toegekende toeslagen deelnemers (cumulatief)	14,18%	14,48%	13,93%	11,97%	10,02%
Niet toegekende toeslagen gewezen deelnemers en pensioengerechtigden (cumulatief)	14,18%	14,48%	13,93%	11,97%	10,02%
Beleggingsrendement					
Per jaar	-30,9%	10,2%	11,0%	19,0%	-1,2%
Kostenratio's					
Pensioenuitvoeringskosten	0,05%	0,04%	0,04%	0,05%	0,05%
Vermogensbeheerkosten	0,24%	0,30%	0,31%	0,30%	0,25%
Transactiekosten	0,08%	0,06%	0,06%	0,10%	0,11%
Gemiddelde duration (in jaren)					
Actieve deelnemers	24,3	25,9	25,9	25,9	25,4
Gewezen deelnemers	22,0	23,8	25,0	24,9	24,6
Pensioengerechtigden	10,4	11,9	12,5	12,3	11,7
Totaal gemiddelde duration	20,1	22,3	23,1	23,1	22,6
Gemiddelde rekenrente	2,54%	0,58%	0,20%	0,78%	1,45%

* In 2018 is de opslag voor het weerstandsvermogen meegenomen in de opstelling van de feitelijke premie. Met ingang van 2019 en met terugwerkende kracht is deze opslag uit de feitelijke premie gehaald.

** Vanaf 2021 worden de uitkeringen inclusief de afkopen opgenomen in de kerngegevens. In eerdere jaren was dit exclusief de afkopen. Voor de vergelijking zijn de uitkeringen voor de jaren 2018 t/m 2020 hierop aangepast.

4.2 Algemene informatie

Pensioenkring Holland Casino is vanaf 1 juli 2017 operationeel. Per die datum zijn de pensioenaanspraken en het vermogen van de voormalige Stichting Pensioenfonds Holland Casino overgedragen aan Stap Pensioenkring Holland Casino door middel van een collectieve waardeoverdracht. De werkgever Holland Casino en Stap hebben de uitvoeringsovereenkomst per 1 juli 2022 verlengd voor een nieuwe periode van vijf jaar.

De samenstelling en zittingstermijnen van het Belanghebbendenorgaan zijn op het moment van vaststellen van het jaarverslag als volgt:

Naam lid Belanghebbendenorgaan	Ingangsdatum zittingstermijn	Einddatum 1ste zittingstermijn	Einddatum 1ste Herbenoeming	Laatste termijn eindigt op
Ed Roijers (1957), voorzitter namens de werkgevers	05-12-2019	01-07-2021	01-07-2025	01-07-2029
Willem Kooijman (1949), lid namens de werkgevers	01-07-2017	01-07-2020	01-07-2024	01-01-2028
Rob Oosterhout (1954), lid namens de werkgevers	01-07-2019	01-07-2023	01-07-2027	01-07-2031
Hessel Hollema (1952), lid namens de pensioengerechtigden	01-03-2019	01-07-2021	01-07-2025	01-07-2029
Carola Coelema (1968), lid namens de deelnemers	01-08-2017	01-08-2020	01-08-2024	01-08-2028
Vacature, lid namens de deelnemers	01-01-2023	01-01-2027	01-01-2031	01-01-2035

Op 1 november 2022 is in het Belanghebbendenorgaan een vacature ontstaan doordat Corry van Herpen een andere betrekking heeft aanvaard. De ondernemingsraad van Holland Casino heeft de procedure voor de opvolging gestart.

Het Belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino heeft in 2022 twee keer een overleg gehad met het Bestuur. In mei 2022 stond het overleg in het teken van het jaarverslag 2021 en het tweede overleg heeft in december 2022 plaatsgevonden. Daarin zijn diverse onderwerpen zoals het beleggingsplan 2023, het jaarplan 2023, de toeslagverlening per 31 december 2022, het communicatiejaarplan 2023 en het pensioenreglement 2023 behandeld. Naast de vergaderingen met het Bestuur, heeft het Belanghebbendenorgaan ook vier eigen vergaderingen gehad waarbij een delegatie van het Bestuursbureau aanwezig was.

4.3 Pensioen paragraaf

Kenmerken regeling

De belangrijkste kenmerken van de regeling luiden als volgt:

Pensioenregeling	De pensioenregeling is een zogeheten Collective Defined Contribution (CDC) regeling. Het is een voorwaardelijke middelloonregeling met voorwaardelijke toeslagen. Wanneer de premie in enig jaar niet toereikend is om de beoogde regeling te financieren, dan wordt het opbouwpercentage van de voorwaardelijke middelloonregeling in het betreffende jaar aangepast. De pensioenregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst.
Pensioenleeftijd	Leeftijd 67 jaar
Toetredingsleeftijd	Leeftijd 21 jaar
Pensioengevend salaris	100% van het bruto pensioeninkomen zoals omschreven in de CAO van Holland Casino. Het maximum pensioengevend salaris voor het ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen zal nooit hoger zijn dan fiscaal toelaatbaar en bedraagt (in 2022) maximaal € 114,866 op jaarbasis, bij een voltijds dienstverband en wordt aangepast aan de fiscale maximering.
Franchise	€ 14.878 (2022). De franchise wordt jaarlijks door het bestuur procentueel verhoogd met de maatstaf voor het toeslagpercentage.
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag bedraagt het pensioengevend salaris minus de franchise. De pensioengrondslag wordt vermenigvuldigd met de parttimefactor.
Opbouwpercentage ouderdomspensioen	Het beoogd opbouwpercentage is 1,4% (2022). Het feitelijk opbouwpercentage is 1,4% (2022).
Partnerpensioen	Vanaf 1 januari 2021 is het partnerpensioen verzekerd op risicobasis. Het opgebouwde partnerpensioen tot 1 januari 2021 blijft ongewijzigd. De risicodekking bedraagt voor een actieve deelnemer 1,25% voor elk deelnemersjaar (vanaf 1 januari 2021), van de pensioengrondslag in het betreffende jaar. Voor de bepaling van het aantal deelnemersjaren wordt aangenomen dat de deelnemer tot de pensioendatum in dienst blijft.
Wezenpensioen	Per kind tot uiterlijk 18 jaar 14% van het opgebouwde ouderdomspensioen verhoogd met 0,20% van de pensioengrondslag op de overlijdensdatum voor ieder deelnemersjaar dat de werknemer tussen de overlijdensdatum en de pensioendatum zou kunnen behalen.
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	Bij arbeidsongeschiktheid wordt de pensioenopbouw geheel of gedeeltelijk voortgezet, afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid.
Arbeidsongeschiktheids-pensioen	70% van het salaris boven maximum WIA-loon, afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid.

Ontwikkelingen in aantallen deelnemers

In onderstaande tabel is een mutatieoverzicht opgenomen met de ontwikkelingen in het deelnemersbestand.

Deelnemers	Actief	AOP */**	Ingegaan OP/NP	Ingegaan WzP	Gewezen	Totaal
Per 31 december 2021	3.576	133	967	97	6.013	10.786
Bij	548	0	113	12	485	1.158
Af	384	133	23	15	360	915
Per 31 december 2022	3.740	0	1.057	94	6.138	11.029

* Arbeidsongeschiktheidspensioen

** Met ingang van het huidige boekjaar worden de arbeidsongeschiktheidspensioenen niet meer afzonderlijk geteld.

Financieringsbeleid

Sociale partners komen de premiehoogte en premieperiode overeen. Voor 2022 bedraagt de premie 24% van de pensioengrondslagsom.

Feitelijke premie

De feitelijke jaarpremie is voor 2022 vastgesteld op 24% van de pensioengrondslagsom. De premie wordt jaarlijks door het Bestuur getoetst om vast te stellen of het beoogd opbouwpercentage kan worden verstrekt. Indien de feitelijke premie lager is dan de gedempte premie, dan wordt het opbouwpercentage zodanig verlaagd dat de feitelijke premie hoger is dan de gedempte premie.

Gedempte premie

Om conform de Pensioenwet te toetsen in hoeverre de feitelijke premie voldoet aan de wettelijke eisen, hanteert de Pensioenkring een gedempte premie. De gedempte premie wordt vastgesteld op basis van onder andere de volgende uitgangspunten en wordt uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslagsom.

Basispremie

Actuariële koopsom voor het in het jaar op te bouwen pensioen vermeerderd met de risicopremies voor het partnerpensioen en wezenpensioen, premievrijstelling en arbeidsongeschiktheidspensioen.

Rekenrente	De berekening van de gedempte premie is gebaseerd op een verwacht rendement op basis van het huidige strategisch beleggingsbeleid. Hierbij geldt dat het rendement op vastrentende waarden gelijk is aan de rentetermijnstructuur van 31 december 2018. Het rendement op vastrentende waarden staat voor de periode van 1 januari 2019 tot 1 januari 2024 vast. Voor de risicopremies (meetkundig) zijn de hoogtes gelijk gesteld aan de maximale rendementsparameters zoals vastgesteld in artikel 23a van het Besluit FTK en geldend per 1 januari 2020. De curve is verlaagd in verband met inflatie op basis van een ingroeipad zoals deze door De Nederlandsche Bank is gepubliceerd. Tot 1 januari 2021 gold een minimale grens van 95% ten aanzien van de premiedekkingsgraad. Voor 2019 en 2020 heeft dit ertoe geleid dat er een afslag op de rendementscurve werd toegepast. Met ingang van 1 januari 2021 is de minimale grens van 95% ten aanzien van de premiedekkingsgraad komen te vervallen.
Solvabiliteit	De solvabiliteitsopslag is gelijk aan nul, tenzij de verlaging van de rekenrente door rekening te houden met de inflatie leidt tot een lagere opslag op de premie dan een solvabiliteitsopslag ter hoogte van het vereist eigen vermogen.
Sterftekansen	Ontleend aan de Prognosetafel AG2020, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap. Bij gebruik van de prognosetafel wordt rekening gehouden met leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de sterftekansen conform het Demographic Horizons™ Model (Aon).

Kostendekkende premie

Naast de gedempte premie wordt jaarlijks ook de kostendekkende premie bepaald. De kostendekkende premie wordt op dezelfde grondslagen berekend als de gedempte premie, met uitzondering van de rekenrente en de solvabiliteitsopslag. Bij de kostendekkende premie wordt de actuele rentetermijnstructuur gebruikt zoals deze door DNB gepubliceerd wordt per 31 december van het voorafgaande jaar.

VEB-regeling

Pensioenkring Holland Casino kent binnen het pensioenreglement een regeling voor vrijwillige eigen bijdragen (VEB-regeling). De VEB-regeling kent een nominaliteitsgarantie waarbij het pensioenkapitaal ten minste gelijk is aan het nominale bedrag van de voor de deelnemer aan het pensioenkapitaal toegevoegde vrijwillige eigen bijdragen. In de voorziening wordt rekening gehouden met deze nominaliteitsgarantie. De beleggingen die aangehouden worden ten behoeve van de VEB-regeling, worden binnen de totale beleggingsportefeuille belegd. De voorziening voor deze regeling is opgenomen in de totale technische voorzieningen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen voor Pensioenkring Holland Casino bedraagt 0,2% van het beheerde pensioenvermogen. Dit weerstandsvermogen is het vermogen dat Stap volgens het bepaalde bij of krachtens de Pensioenwet ten minste moet aanhouden als vermogen om de bedrijfsrisico's te dekken. Het weerstandsvermogen maakt geen deel uit van het vermogen van Pensioenkring Holland Casino.

Voor het weerstandsvermogen geldt een wettelijk voorgeschreven minimum en maximum. Doorlopend wordt getoetst of het aanwezige weerstandsvermogen hieraan voldoet. Daarbij vastgestelde overschotten en tekorten van het weerstandsvermogen die het gevolg zijn van het behaalde positieve of negatieve rendement op het vermogen van Pensioenkring Holland Casino, komen ten goede aan respectievelijk ten laste van het behaalde bruto rendement op het vermogen van de Pensioenkring.

4.4 Vermogensbeheer

Beleggingsmix

In onderstaande tabel zijn de actuele en strategische beleggingsmix per ultimo 2022 en 2021 opgenomen.

	in € miljoen	2022 Actuele mix in %	Strategische mix in %	in € miljoen	2021 Actuele mix in %	Strategische mix in %
Aandelen	705,0	44,7	48,5	1.184,4	52,1	48,5
Opkomende markten	129,6	8,2	8,5	196,1	8,6	8,5
Europa	0,0	0,0	0,0	300,6	13,2	12,5
Wereldwijd	575,4	36,5	40,0	687,7	30,3	27,5
Private Equity	13,2	0,8	0,0	17,8	0,8	0,0
Vastgoed	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Niet-beursgenoteerd	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Vastrentende waarden (inclusief liquiditeiten en overlay) *	760,2	54,4	51,5	960,3	47,1	51,5
Bedrijfsobligaties wereld (exclusief financials)	112,0	7,1	7,5	145,3	6,4	7,5
Bedrijfsobligaties Europa	117,2	7,4	7,5	146,7	6,5	7,5
Hypotheek Nederland	332,1	21,1	20,0	398,9	17,6	20,0
Staatsleningen opkomende markten	61,2	3,9	4,0	75,7	3,3	4,0
Discretionaire inflatie-gerelateerde staatsobligaties	137,7	8,7	8,5	193,7	8,5	8,5
Discretionaire portefeuille nominale staatsobligaties	0,0	0,0		0,0	0,0	
Liquiditeiten	457,9	29,0		119,9	5,3	
Overlay	-359,9	-22,8	4,0	-10,2	-0,4	4,0
Interest Rate Swap	-376,9	-23,9		-4,9	-0,2	
Futures	-1,5	-0,1		0,0	0,0	
FX Forward	18,5	1,2		-5,3	-0,2	
Totaal **/**	1.576,5	100,0	100,0	2.272,3	100,0	100,0

* % inclusief liquiditeiten en overlay.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

*** Dit betreft de eindstand van de beleggingen inclusief de negatieve derivaten.

In december 2022 is, na goedkeuring van het Belanghebbendenorgaan, het beleggingsplan 2023 vastgesteld. Het beleggingsplan 2023 heeft als ingangsdatum 1 januari 2023.

Ten opzichte van het beleggingsplan 2022 zijn de volgende wijzigingen in de asset allocatie aangebracht voor het beleggingsplan 2023:

- De bandbreedte rondom de categorie discretionaire portefeuille nominale staatsobligaties plus de exposure naar liquiditeiten wordt aangepast in: 20% van het strategisch gewicht van de categorie plus het verschil in het niveau tussen de maximale en neutrale fysieke kas die voortvloeit uit de onderpandbehoefte voor interest rate swap.

- De samenstelling en invulling van de portefeuille met bedrijfsobligaties wordt gewijzigd. Zo wordt de allocatie naar euro bedrijfsobligaties ingevuld met een belegging in een actief beheerde beleggingsoplossing om op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) een volgende stap in ESG-integratie te bewerkstelligen. Ook is, mede gericht op het MVB-thema klimaat, een deelallocatie naar Green Bonds toegevoegd.
- Er wordt een minimum allocatie naar discretionaire staatsobligaties (nominaal en inflatie-gerelateerd) geïntroduceerd om te kunnen voldoen aan de onderpand verplichtingen voor derivaten.

Resultaten beleggingen

In onderstaande tabel worden de beleggingsresultaten van 2022 weergegeven.

Cijfers in %	Pensioenkring *	Benchmark	Relatief	Bijdrage aan totaal rendement
Aandelen	-15,8	-15,2	-0,8	-7,1
Aandelen opkomende markten (MM Emerging Markets Fund)	-18,3	-14,9	-4,0	-1,6
Aandelen Europa (MM European Equity Fund)	-6,1	-5,8	-0,3	-0,6
Aandelen wereldwijd (MM World Equity Index Fund)	-3,4	-3,0	-0,4	-0,7
Aandelen wereldwijd (MM World Equity Index SRI Fund)	-12,5	-12,8	0,4	-4,2
Private Equity	4,4	4,4	0,0	0,0
Vastgoed	-1,8	-1,8	0,0	0,0
Niet-beursgenoteerd vastgoed (CBRE - Retail Property Fund France Belgium)	-1,8	-1,8	0,0	0,0
Vastrentende waarden	-14,1	-15,4	1,6	-6,0
Bedrijfsobligaties Europa (MM Credit Index Fund)	-13,8	-13,9	0,2	-0,9
Bedrijfsobligaties wereld (exclusief financials) (MM Global Credit Ex Financials Fund - Unhedged)	-12,6	-12,6	0,0	-0,8
Hypotheek Nederland (MM Dutch Mortgage Fund)	-16,8	-20,1	4,2	-3,1
Staatsleningen opkomende markten (MM Emerging Market Debt Fund - USD)	-11,9	-10,0	-2,0	-0,4
Discretionaire inflatie-gerelateerde staatsobligaties	-9,5	-9,5	0,0	-0,8
Liquiditeiten				0,0
Totaal exclusief overlay	-13,1	-13,3	0,3	-13,1
Totaal overlay				-17,8
Interest Rate Swap				-16,1
Futures				-0,1
FX Forward				-1,6
Totaal inclusief overlay	-30,9			-30,9

* De getoonde rendementen zijn door de Pensioenkring behaald, via participaties in de genoemde beleggingsfondsen.

Toelichting resultaten beleggingen 2022

In deze paragraaf wordt ingegaan op de behaalde rendementen van de Pensioenkring (1).

Het totaalresultaat van de beleggingen was in 2022 fors negatief. Voor een groot deel is dit resultaat toe te schrijven aan de beleggingen die worden ingezet voor de afdekking van het renterisico (de meeste vastrentende waarden en de interest rate swaps). Door de gestegen rente hebben deze beleggingen een negatief resultaat behaald. Dit is echter in lijn met de doelstelling van deze beleggingen om de waardeverandering van de pensioenverplichtingen te volgen. De gestegen rente heeft immers ook geleid tot een daling van de waarde van de pensioenverplichtingen. Omdat de Pensioenkring het renterisico niet volledig afdekt, heeft de gestegen rente ondanks het negatieve resultaat op de vastrentende beleggingen een positief effect gehad op de dekkingsgraad. Daarnaast zorgde een aantal belangrijke macro-economische en politieke gebeurtenissen in 2022, waaronder de oorlog in Oekraïne, voor dalende aandelenkoersen. Per saldo resulteerde een sterk negatief totaalrendement.

De belangrijkste bijdragen aan het rendement en de meest opvallende relatieve en absolute rendementen worden hierna toegelicht.

(1) Voor de meeste beleggingscategorieën wordt passief belegd. Doordat de benchmark geen rekening houdt met transactiekosten is het rendement van de passief beheerde fondsen, als gevolg van de transactiekosten, meestal iets lager dan de gehanteerde benchmark.

Toelichting resultaten aandelen

Door de sterke daling van de aandelenmarkt droeg de categorie aandelen met -7,1%-punt negatief bij aan het totaal rendement. Het MM World Equity Index SRI Fund had met -4,2%-punt de grootste negatieve bijdrage aan deze beleggingscategorie.

Ontwikkeling aandelen ontwikkelde markten

In januari 2022 zijn de beleggingen in het MM European Equity Fund verkocht. Daarnaast zijn de beleggingen in het MM World Equity Index Fund omgezet naar het MM World Equity Index SRI Fund. Dit fonds belegt wereldwijd in aandelen van beursgenoteerde ondernemingen, waarbij gebruik wordt gemaakt van een best-in-class (ESG) benadering. Het terugvorderen van dividendbelasting droeg dit jaar positief bij en als gevolg hiervan behaalde het fonds een positief relatief rendement.

Ontwikkeling aandelen opkomende markten

Het MM Emerging Markets Fund belegt wereldwijd in aandelen van ondernemingen uit ontwikkelde en opkomende markten. Het merendeel van de managers in het beleggingsfonds maken gebruik van bottom-up aandelenselectie. Na het sterke relatieve rendement in de voorgaande jaren werd in 2022 een rendement behaald dat lager was dan het rendement van de benchmark. Het jaar kenmerkte zich door een aantal belangrijke macro-economische en politieke gebeurtenissen die zorgden voor dalende aandelenkoersen en welke per saldo een negatieve impact hadden op het relatieve rendement van de meeste externe managers in het fonds. De toegenomen spanningen tussen China en Taiwan hadden een negatieve invloed op de performance van met name Chinese en Taiwanese posities in de portefeuille. Daarnaast heeft aandelenselectie in India negatief aan de relatieve performance bijgedragen.

Toelichting resultaten private equity

Beleggingen in private equity hebben door hun beperkte aandeel in de totale portefeuille niet significant aan het rendement bijgedragen. Pensioenkring Holland Casino belegt in private equity via drie verschillende Unigestion fondsen. Dit zijn zogenaamde fund of funds. Dat betekent dat deze Unigestion fondsen beleggen in private equity fondsen, in dit geval Europese. EuroChoice III bevindt zich in de liquidatiefase. De onderliggende investeringen in EuroChoice IV zijn ook bijna allemaal afgebouwd. EuroChoice V is in de distributiefase. De rendementen bij deze fondsen zijn uitstekend en er wordt gestaag geld uitgekeerd.

Toelichting resultaten vastgoed

Het belang van Pensioenkring Holland Casino in het CBRE France Belgium fonds is uiterst beperkt en bedroeg per einde jaar zo'n EUR 72.000. Alle vastgoed van dit fonds is verkocht en het is afwachten wanneer de finale liquidatie van dit fonds gereed is. De finale liquidatie kan plaatsvinden zodra alle garantietermijnen die behoren bij de verkoop van het onderliggende vastgoed zijn afgerond.

Toelichting resultaten vastrentende waarden

Vastrentende waarden droegen -6,0%-punt bij aan het totaal rendement. Het MM Dutch Mortgage Fund leverde met -3,1%-punt de grootste negatieve bijdrage aan deze beleggingscategorie, terwijl het MM Emerging Market Debt Fund - USD de minst negatieve bijdrage liet zien van -0,4%-punt.

Ontwikkeling inflatie-gerelateerde discretionaire staatsobligaties

In de verslagperiode behaalde de portefeuille met discretionaire inflatie-gerelateerde staatsobligaties een negatief rendement. Europese staatsobligaties lieten een daling zien als gevolg van een sterk opgelopen rente. Een belangrijke reden voor de hogere rente was de scherp oplopende inflatie, welke vooral werd veroorzaakt door de voedsel- en energiecrisis voortkomend uit de Russische invasie in Oekraïne en de economische sancties hierop vanuit het westen. De Europese Centrale Bank heeft de rente met 2,5%-punt verhoogd om zo een halt te roepen aan de inflatiecijfers. De inflatie-component van inflatie-gerelateerde staatsobligaties bracht hierdoor wel een positieve relatieve performance met zich mee, doordat de gerealiseerde inflatie over het jaar positief was. De reële rente steeg ook, maar lang niet zo veel als de nominale rente.

Ontwikkeling staatsobligaties opkomende landen

De sterk gestegen rente in combinatie met het uitlopen van de risicopremies zorgde voor negatieve absolute rendementen. Het rendement van het actief beheerde MM Emerging Market Debt Fund – USD, dat belegt in staatsleningen van opkomende markten, bleef in 2022 aanzienlijk achter bij het rendement van de benchmark. Het fonds nam beperkt meer risico dan de benchmark, dit werd echter in 2022 niet beloond daar de risicopremies vooral voor de landen met een high yield rating fors stegen. Het beleggingsfonds had meer dan de benchmark belegd in Oekraïne, Zambia en Ghana en minder in Bahrein, en de Filipijnen. Al deze posities droegen negatief bij aan het relatieve rendement.

Ontwikkeling bedrijfsobligaties wereld (exclusief financials)

Het MM Global Credit Ex Financials Fund – Unhedged kent een passieve beleggingsstijl. Het fonds kan, in tegenstelling tot de benchmark, naar BBB afgewaardeerde obligaties aanhouden om transactiekosten te beperken. Eind 2022 is 8% belegd in obligaties met een rating van BBB+ of BBB. Het aanhouden van deze obligaties had een licht positief effect op het rendement. Transactiekosten hadden een licht negatief effect.

Ontwikkeling bedrijfsobligaties Europa

Het MM Credit Index Fund kent een passieve beleggingsstijl waardoor het rendement normaliter in lijn is met het rendement van de benchmark. In tegenstelling tot de benchmark maakt het fonds kosten bij de transacties om het fonds in lijn te houden met de benchmark waardoor het fonds over het algemeen wat achterblijft bij de benchmark. In 2022 was het rendement van het fonds beter dan van de benchmark. Reden hiervoor is het feit dat de obligaties in het fonds over het algemeen een betere liquiditeit hebben om transactiekosten te beperken en de meer liquide obligaties in 2022 een beperkt beter rendement kenden dan de minder liquide obligaties. Daarnaast had het fonds initieel een lager gewicht in Russische obligaties die de index tegen een prijs van 0 verlieten.

Ontwikkeling Nederlandse hypotheke

Het MM Dutch Mortgage Fund droeg -3,1%-punt negatief bij aan het beleggingsrendement van de Pensioenkring. Het rendement van de belegging in het MM Dutch Mortgage Fund was in 2022 wel beter dan dat van Nederlandse staatsobligaties. De risicopremie van hypotheke was per saldo stabiel in 2022. Het fonds profiteerde gedurende 2022 van de spread van hypotheke ten opzichte van staatsobligaties. Daarnaast was de wat lagere duratie van het fonds ten opzichte van de benchmark positief voor het relatief rendement gezien de aanzienlijke rentestijging in 2022. De huizenmarkt in Nederland was in de tweede helft van 2022 wat zwakker, maar het fonds is goed beschermd door de relatief lage loan-to-value (minder dan 60%). Betalingsachterstanden op hypotheke zijn zeer laag ondanks de gestegen prijzen voor energie.

Ontwikkelingen liquiditeiten

De liquiditeiten worden in een tweetal geldmarktfondsen belegd. Voor het Morgan Stanley Euro Liquidity Fund en het Fidelity Institutional Liquidity Fund was de primaire focus om te kunnen voorzien in liquiditeit vanwege de aanhoudende onzekerheden in de financiële markten. Om dit te bewerkstelligen hield men vast aan een relatief hoge allocatie naar dagelijks opvraagbare deposito's en posities met een looptijd van maximaal één week. Om te profiteren van de oplopende rente werd gedurende het jaar door deze fondsen meer belegd in posities met een relatief korte looptijd. Het behaalde rendement was licht negatief.

Toelichting resultaten overlay

De overlay, bestaande uit renteswaps en valutaforwards, heeft voornamelijk als doel om de dekkingsgraad van de Pensioenkring te beschermen tegen financiële risico's en droeg in 2022 -17,8%-punt bij aan het rendement. De renteswaps droegen negatief bij aan het totale beleggingsresultaat. Dit werd veroorzaakt door een stijging van de swaprente in 2022. De valutarisico-afdekking droeg ook negatief bij, aangezien de Amerikaanse dollar sterker werd ten opzichte van de euro. De Japanse yen en het Britse pond werden juist iets zwakker ten opzichte van de euro.

Attributie analyse

De attributie geeft een nadere verklaring van de behaalde out-performance over een bepaalde periode. Dit wordt verklaard door twee elementen:

- allocatie: out-performance behaald door meer/minder te beleggen (alloceren) in categorieën die het relatief beter/slechter doen ten opzichte van het totaal;
- selectie: out-performance behaald door binnen de beleggingscategorie bepaalde beleggingen te kiezen die een out-performance behalen ten opzichte van hun respectievelijke benchmark.

Attributie beleggingscategorieën eind 2022		
Cijfers in %	Allocatie effect	Selectie effect
Aandelen	0,2	-0,5
Vastgoed	0,0	0,0
Private Equity	0,0	0,0
Vastrentende waarden	0,0	0,6
Liquiditeiten	0,1	0,0
Totaal *	0,2	0,0

** Als gevolg van afrondingen is het mogelijk dat de optelling van de verschillende effecten niet overeenkomt met het eerder getoonde relatieve rendement.*

Het positieve relatieve rendement wordt met name veroorzaakt door het allocatie effect. Het MM World Equity Index SRI Fund zorgde voor de grootste positieve bijdrage aan het allocatie effect, namelijk met 0,2%-punt.

Het selectie effect droeg daarentegen negatief bij aan het relatieve rendement. Hoewel het MM Dutch Mortgage Fund zorgde voor de grootste positieve bijdrage aan het selectie effect, namelijk met 0,6%-punt, droegen de andere fondsen voornamelijk negatief bij aan het selectie effect, met het MM Emerging Markets Fund (-0,4%-punt) als uitschieter.

4.5 Kostentransparantie

Het onderstaande overzicht is opgesteld conform de Aanbeveling Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. Mede op basis van deze aanbevelingen is een deel (voor Stap 30% van de exploitatiekosten) van de uitvoeringskosten voor pensioenbeheer gealloceerd naar de kosten voor vermogensbeheer. Genoemde bedragen zijn vermeld in € 1.000, tenzij anders is aangegeven.

Soort kosten	2022 €	2021 €	2022 % *	2021 % *
Uitvoeringskosten pensioenbeheer	1.061	917	0,05	0,04
Kosten vermogensbeheer	4.328	6.487	0,24	0,30
Transactiekosten	1.420	1.359	0,08	0,06
Totaal **	6.809	8.763	0,36	0,40

* Percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

De hierboven vermelde kosten zijn uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen in het betreffende jaar en worden in de volgende paragrafen nader uitgesplitst en toegelicht.

Uitvoeringskosten pensioenbeheer

Deze kosten betreffen de kosten voor pensioenbeheer en de exploitatie van Stap. De wijziging van het weerstandsvermogen wordt hierbij buiten beschouwing gelaten.

Soort kosten	2022 €	2021 €	2022 % *	2021 % *
Administratiekostenvergoeding	695	670	0,04	0,03
Administratiekostenvergoeding meerwerk	45	41	0,00	0,00
Exploitatiekosten Stap	384	254	0,02	0,01
Overige kosten	51	17	0,00	0,00
Allocatie naar kosten vermogensbeheer	-114	-65	-0,01	0,00
Totaal **	1.061	917	0,05	0,04

* Percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

De administratiekosten vergoeding is in 2022 toegenomen als gevolg van de jaarlijkse indexatie van 3,9% voor 2022 en de gewijzigde uitvoeringsovereenkomst tussen Stap en de Pensioenkring. De administratiekostenvergoeding meerwerk bestaat in 2022 uit een vergoeding voor onder meer de begeleiding en voorbereiding het risicobereidheidsonderzoek en het informatieverzoek van AFM voor de toezichtrapportage tweedepijlerpensioen.

De exploitatiekosten zijn in 2022 met 130 toegenomen als gevolg van de nieuwe uitvoeringsovereenkomst tussen de werkgever en Stap, waarbij er een andere verdeling is overeengekomen voor de kosten die vanuit Stap aan de Pensioenkring worden doorbelast. De overige kosten zijn in 2022 toegenomen door de onderzoeken die zijn uitgevoerd en doordat er meer mailingen, voor onder meer het risicobereidheidsonderzoek, zijn uitgestuurd.

Kosten per deelnemer

De uitvoeringskosten pensioenbeheer per actieve deelnemer/pensioengerechtigde zijn in de volgende tabel weergegeven.

	2022	2021
Uitvoeringskosten pensioenbeheer		
Totale uitvoeringskosten pensioenbeheer (in € 1.000)	1.061	917
Uitvoeringskosten pensioenbeheer per actieve deelnemer/pensioengerechtigde (in €) *	218	192
<i>* Deze kosten zijn vastgesteld conform de Aanbeveling Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie en exclusief de kosten vermogensbeheer.</i>		

De kosten per deelnemer zijn ten opzichte van 2022 op totaalniveau gestegen door de toename van de totale uitvoeringskosten.

Voor de kosten per deelnemer/pensioengerechtigden is geen benchmark opgenomen, omdat de meerwaarde van het laten uitvoeren van een benchmark niet opweegt tegen de vergoeding die daarvoor gevraagd wordt. Over 2021 is op basis van een analyse uit de markt (2) geconstateerd dat de kosten per deelnemer/pensioengerechtigde van de Pensioenkring lager waren dan voor een pensioenfonds van vergelijkbare omvang als de Pensioenkring.

(2) Bron: Rapport "Werk in uitvoering bij pensioenfondsen 2021" van LCP van 16 september 2021.

Kosten vermogensbeheer

Het bedrag van 4.328 betreft alle door de Pensioenkring betaalde kosten vermogensbeheer (direct en indirect).

	2022	2021
Kosten vermogensbeheer	€	€
Directe kosten vermogensbeheer	1.881	2.330
Indirecte kosten vermogensbeheer (ten laste van beleggingsresultaat)	2.447	4.157
Totale kosten van vermogensbeheer	4.328	6.487

De directe kosten vermogensbeheer bestaan uit de volgende posten:

- dienstverlening integraal balansbeheerder;
 - *beheervergoeding*: dit is een vaste beheervergoeding voor het operationeel vermogensbeheer per tijdsperiode die onafhankelijk is van de prestatie;
 - *vergoeding advies, administratie en rapportage*: dit is de vergoeding voor de integrale dienstverlening conform de uitbestedingsovereenkomst;
- overige directe kosten: dit betreft onder andere bankkosten en custody-kosten;
- allocatie van de exploitatiekosten van Stap die betrekking hebben op vermogensbeheer.

De hoogte van de directe kosten vermogensbeheer (1.881) wijkt af van de weergave in de financiële opstelling (2.130). Een deel van deze directe kosten vermogensbeheer betreffen transactiekosten (102) en deze zijn hierna in het bestuursverslag in de paragraaf "Transactiekosten" verantwoord. Daarnaast wordt een deel van de overige kosten (147) bij de vermogensbeheerder en in het bestuursverslag onder indirecte kosten verantwoord. De verschillen tussen de financiële opstelling en het bestuursverslag betreffen verschuivingen in de weergave en hebben geen invloed op het totaal aan kosten vermogensbeheer. De daling van de indirecte kosten vermogensbeheer is voornamelijk veroorzaakt door de gedaalde prestatieafhankelijke vergoedingen binnen de aandelenbeleggingen.

De indirecte kosten vermogensbeheer bestaan uit kosten die worden gemaakt binnen de onderliggende beleggingsfondsen. Deze bestaan uit de volgende posten:

- *beheervergoeding externe managers*: dit is een (basis) vergoeding per tijdsperiode die onafhankelijk is van de prestatie.
- *performance fee externe managers*: dit is een prestatieafhankelijke vergoeding voor het verslaan van de benchmark door een externe manager.
- *overige kosten*: dit betreft onder andere de vergoeding van de bewaarbank, administratiekosten, accountantskosten en juridische kosten.

De kosten vermogensbeheer worden gerapporteerd in euro's en als percentage van het gemiddelde van het totaal belegd vermogen. De volgende tabel geeft dit per beleggingscategorie weer. Het aandeel aan geschatte kosten is beperkt. De schattingen zijn gebaseerd op opgaven van externe managers van kosten in onderliggende beleggingsstructuren.

Categorie beleggingen	2022 €	2021 €	2022 % *	2021 % *
Aandelen	1.255	3.164	0,07	0,15
Vastrentende waarden	1.861	2.357	0,10	0,11
Vastgoed	2	2	0,00	0,00
Alternatives	214	315	0,01	0,01
Overig	883	584	0,05	0,03
Totaal	4.214	6.422	0,23	0,30
Allocatie vanuit pensioenbeheer	114	65	0,01	0,00
Totaal **	4.328	6.487	0,24	0,30

* Percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

De kosten vermogensbeheer zijn als percentage van het gemiddeld belegd vermogen in 2022 0,06%-punt lager dan in 2021 (0,30%). Dit is voornamelijk veroorzaakt door de gedaalde prestatieafhankelijke vergoedingen binnen de beleggingen in de categorie aandelen en is voor een deel teniet gedaan door de stijging van de overige kosten in de categorie aandelen. Begin 2022 is de samenstelling van de portefeuille binnen aandelen ontwikkelde markten gewijzigd.. De portefeuille met wereldwijde aandelen ontwikkelde markten via het MM World Equity Index Fund is gewijzigd naar wereldwijde beleggingen in aandelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van een best- in-class (ESG) benadering, via het MM World Equity Index SRI Fund. De overige kosten van het laatstgenoemde beleggingsfonds zijn hoger dan die van de beleggingsfondsen, waar de Pensioenkring gedurende 2021 in participeerde.

Transactiekosten

Deze kosten betreffen de toe- en uittredingsvergoedingen van de beleggingsfondsen, de transactiekosten van discretionaire portefeuilles en de derivatentransacties. Deze kosten zijn in het gerapporteerde rendement verwerkt.

Transactiekosten in beleggingsfondsen zijn wel onderdeel van het rendement, maar worden niet apart gespecificeerd. De transactiekosten zijn als volgt bepaald:

- aandelen: op basis van directe transactiekosten zoals commissie en belastingen en indirecte geschatte kosten zoals spread en marktimpact. Indien deze kosten niet aanwezig zijn worden deze vastgesteld op basis van schattingen;

- vastrentende waarden en derivaten: van vastrentende waarden zijn de transactiekosten slechts bij benadering vast te stellen. Deze kosten zijn niet zichtbaar bij aan- en verkopen, maar zijn een impliciet onderdeel van de spread tussen bied- en laatkoersen. Binnen deze fondsen worden de transactiekosten geschat op basis van de gemiddelde spread gedurende het jaar en de som van aan- en verkopen;
- niet-beursgenoteerd vastgoed: de transactiekosten zijn gebaseerd op werkelijke kosten, vanuit opgave van de manager. Voorbeelden van deze transactiekosten zijn acquisitie-, aan- en verkoopkosten en notariskosten;

De (geschatte) transactiekosten, waaronder ook de kosten voor toe- en uittreding vallen, worden gerapporteerd in euro's als een percentage van het gemiddelde van het totaal belegd vermogen.

Categorie beleggingen	2022 €	2021 €	2022 % *	2021 % *
Aandelen	899	242	0,05	0,01
Vastrentende waarden	237	343	0,01	0,01
Derivaten	284	774	0,02	0,04
Totaal **	1.420	1.359	0,08	0,06

* Percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

In bovenstaande kosten is een bedrag van 535 (2021: 90) begrepen voor toe- en uittredingskosten van de Pensioenkring. Het restant betreft werkelijke en geschatte transactiekosten van de beleggingen.

De transactiekosten zijn in 2022 0,02%-punt hoger dan vorig jaar (2021: 0,06%). Deze stijging is voornamelijk veroorzaakt door de wijziging in de samenstelling van de aandelenportefeuille. Hierdoor zijn de toe- en uittredingskosten binnen de aandelenportefeuille gestegen ten opzichte van vorig jaar. Daarnaast zijn de transactiekosten van het MM World Equity Index SRI Fund hoger dan die van het MM World Equity Index Fund.

Daarentegen zijn de transactiekosten van derivaten gedaald ten opzichte van vorig jaar, omdat er minder bijsturingstransacties hebben plaatsgevonden.

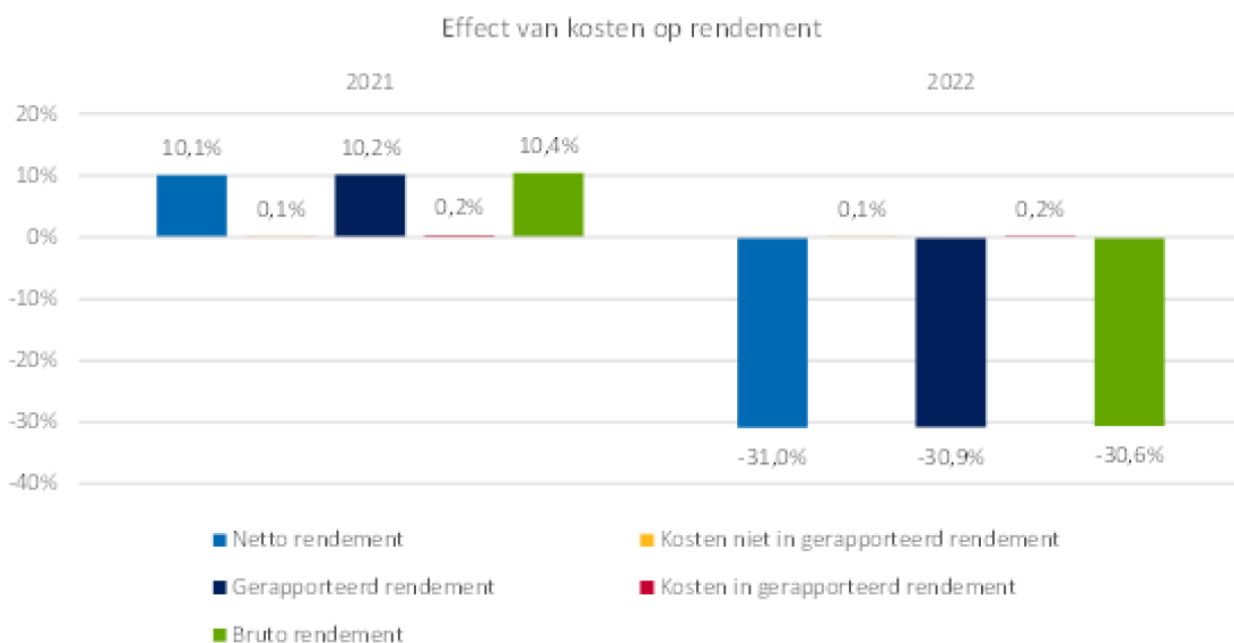
Beleggingskosten en relatie rendement, risico en kosten

De totale kosten vermogensbeheer in 2022 bedroegen 0,24% van het gemiddeld belegd vermogen. Van deze totale kosten bestaat -0,01%-punt uit prestatieafhankelijke vergoedingen. Een deel van de beleggingsportefeuille wordt namelijk actief beheerd, met als uitgangspunt dat actief beheer voor de geselecteerde beleggingscategorieën op termijn een hoger rendement oplevert.

Het gerealiseerd relatief rendement op de actieve beleggingen was in 2022 negatief, waardoor de actieve beleggingen niet hebben bijgedragen aan een hoger rendement. Omdat de performance fee op transactiebasis wordt berekend, zijn de totale kosten uit prestatieafhankelijke vergoedingen dit jaar negatief.

Op totaalniveau is het actief risico in de beleggingsportefeuille beperkt. De ex-ante tracking error bedraagt eind 2022 0,3% op jaarbasis. Een tracking error van 0,3% geeft aan dat de kans dat het rendement van de portefeuille met maximaal 0,3% afwijkt van het rendement van de benchmark ongeveer 66,7% is. En er is ongeveer 5% kans dat de portefeuille met meer dan 0,6% (twee maal de tracking error) afwijkt van de benchmark.

Om het effect van de kosten in relatie tot het totale rendement van de Pensioenkring te duiden, geeft onderstaande grafiek weer welke kosten onderdeel uitmaken van het gerapporteerde rendement van de Pensioenkring en welke kosten hier buitenvallen. Ter vergelijking worden hierbij de cijfers over het voorgaande boekjaar getoond.

Toelichting grafiek:

Netto rendement	Rendement na kosten binnen en buiten de beleggingen.
Kosten niet in gerapporteerd rendement	Kosten die buiten de beleggingsportefeuille om betaald zijn.
Gerapporteerd rendement	Gerapporteerd rendement van de beleggingen
Kosten in gerapporteerd rendement	Kosten binnen de beleggingen (vermogensbeheer en transactiekosten).
Bruto rendement	Rendement zonder het effect van kosten.

Uitvoeringskosten en oordeel Bestuur

Het Bestuur van Stap vindt kostenbeheersing belangrijk. Daarom streeft het Bestuur naar een acceptabel kostenniveau in verhouding tot de kwaliteit van de uitvoering en besteedt het Bestuur aandacht aan de beheersing van de uitvoeringskosten voor pensioenbeheer en vermogensbeheer.

Jaarlijks wordt voor de Pensioenkring een begroting opgesteld. De realisatie van de uitvoeringskosten wordt door het Bestuursbureau gemonitord via de maand- en kwartaalrapportages van pensioenbeheer en vermogensbeheer. Op basis van de kwartaalrapportages en via een evaluatie van de uitbestedingsovereenkomsten wordt tevens de kwaliteit van de uitvoering gemonitord.

Het Bestuur heeft de uitvoeringskosten beoordeeld en vastgesteld dat deze verklaarbaar en acceptabel zijn in het licht van de gemaakte afspraken en op basis van een analyse uit de markt (3).

(3) Bron: Rapport "Werk in uitvoering bij pensioenfondsen 2021" van LCP van 16 september 2021.

4.6 Financiële positie en herstelplan (FTK)

Dekkingsgraden

In 2022 is de rentetermijnstructuur (RTS) gestegen, waardoor de technische voorzieningen (TV) van de Pensioenkring zijn gedaald. De invoering van de tweede stap van de Ultimate Forward Rate (UFR) per 1 januari 2022 heeft dit effect licht getemperd. Per saldo heeft de rente in 2022 een positief effect gehad op de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Een negatief beleggingsrendement van -30,9% en de toeslagverlening die eind 2022 is toegekend, zorgden daarentegen voor een daling van de feitelijke dekkingsgraad. Uiteindelijk is de feitelijke dekkingsgraad in 2022 gedaald van 125,3% naar 118,3%.

De beleidsdekkingsgraad is in 2022 gestegen van 117,5% naar 123,5% en is hoger dan de dekkingsgraad behorend bij het vereist vermogen van 123,1%. Daarmee is ultimo 2022 sprake van een toereikende solvabiliteit. Eind 2022 bedraagt de dekkingsgraad op basis van marktrente 117,9%. De dekkingsgraad op basis van marktrente wordt bepaald door het pensioenvermogen te delen door de TV op marktwaarde.

Dekkingsgraad- en renteniveaus		
Cijfers in %	2022	2021
Beleidsdekkingsgraad	123,5	117,5
Feitelijke dekkingsgraad	118,3	125,3
Dekkingsgraad op basis van marktrente	117,9	121,5
Reële dekkingsgraad	92,4	94,4
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2	104,2
Vereiste dekkingsgraad	123,1	121,6
Rekenrente vaststelling TV	2,54	0,58

Herstelplan

De Pensioenkring hoefde in 2022 geen herstelplan meer in te dienen, omdat de dekkingsgraad (125,3%) per 31 december 2021 hoger lag dan de dekkingsgraad die hoort bij het vereist vermogen (121,6%) per 31 december 2021. Daarmee was Pensioenkring Holland Casino uit herstel.

De situatie is eind 2022 ongewijzigd, omdat de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2022 (123,5%) hoger ligt dan de vereiste dekkingsgraad per 31 december 2022 (123,1%).

Minimaal vereist vermogen

Indien de beleidsdekkingsgraad gedurende vijf achtereenvolgende jaren (6 peilmomenten) lager is dan het vermogen dat hoort bij het minimaal vereist vermogen, dienen de pensioenaanspraken en -rechten te worden gekort. Dit betreft de korting op basis van de Maatregel minimaal vereist eigen vermogen (de zogenoemde MVEV-korting). Het korten is hierbij onvoorwaardelijk, maar mag worden gespreid over (maximaal) 10 jaar.

Ultimo 2022 is de beleidsdekkingsgraad (123,5%) hoger dan de dekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist vermogen (104,2%). De MVEV-korting is per 31 december 2022 voor Pensioenkring Holland Casino dus niet aan de orde.

Toekomst Bestendig Indexeren (TBI)

Vanuit het wettelijk kader is toekomstbestendigheid het uitgangspunt voor toeslagverlening. Dit houdt onder meer in dat het beschikbare vermogen boven een beleidsdekkingsgraad van 110,0% bepalend is om een bepaalde toeslag levenslang toe te kunnen kennen. De levenslange toeslag wordt bepaald op grond van het verwachte gemiddelde toekomstige consumentenprijsindexcijfer voor alle huishoudens (afgeleid). De grens voor Toekomst Bestendig Indexeren (TBI-grens) is de grens waarop de Pensioenkring op basis van toekomstbestendige toeslagverlening de volledige toeslag kan toekennen. Deze grens was voor Pensioenkring Holland Casino per 30 september 2022 gelijk aan 142,1%.

Toeslagbeleid

Het toeslagbeleid van Pensioenkring Holland Casino is voorwaardelijk. De toeslag op de pensioenaanspraken en -rechten op pensioen van de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden wordt gebaseerd op:

- de wijziging van het consumentenprijsindexcijfer voor alle huishoudens (afgeleid). Dit wordt bepaald aan de hand van de wijziging van de index over de maand oktober voorafgaande aan de verlening en de maand oktober van het daaraan voorafgaande jaar.
- de algemene loonsverhoging bij de werkgever in het voorgaande kalenderjaar.

De maatstaf voor het toeslagpercentage is vastgesteld op de som van de helft van de twee uitgangspunten.

Per 31 december 2022 is een toeslag van 6,38% (2021: 0,38%) verleend aan zowel de actieven als de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino. De gemiste toeslag bedraagt voor beide groepen deelnemers 3,45% per 31 december 2022 (2021: 1,66%).

Richtlijnen voor toeslagen

Voor het toeslagbeleid van Pensioenkring Holland Casino worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het toeslagbeleid is voorwaardelijk en is afhankelijk van het behaalde beleggingsrendement op lange termijn. Dit komt tot uitdrukking in de hoogte van de beleidsdekkingsgraad van de Pensioenkring. Met behaald beleggingsrendement wordt bedoeld het beleggingsrendement dat resteert na de toevoeging aan de technische voorzieningen van het benodigde rendement en de wijziging van de rentetermijnstructuur.
- Dit rendement wordt jaarlijks verwerkt via het eigen vermogen van de Pensioenkring. De te verlenen toeslag is daarmee in feite afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad (BDG) op enig moment.
- Toeslagen worden gegeven op grond van een toekomstbestendige toeslagverlening. Dit houdt in beginsel het volgende in:
 - Bij een BDG die lager is dan 110% worden er geen toeslagen verleend;
 - Bij een BDG boven de TBI-grens kan de volledige toeslag worden gegeven;
 - Bij een BDG tussen de 110% en de TBI-grens kan een toeslag worden gegeven die naar verwachting in de toekomst te realiseren is (ongeveer naar rato).
- De BDG wordt bepaald door het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraden te nemen over de afgelopen 12 maanden. De BDG per 30 september is leidend voor de bepaling van de toeslag.
- De TBI-grens wordt jaarlijks bepaald door het vermogen vast te stellen wat nodig is boven een BDG van 110% om een levenslange samengestelde toeslag van de CPI te geven.
- Inhaaltoeslagen kunnen gegeven worden indien de BDG hoger is dan de TBI-grens en het vereist vermogen.
- Het Bestuur heeft de discretionaire bevoegdheid om binnen de wettelijke grenzen van de berekende toeslag af te wijken.

Inhaaltoeslag

Wanneer de BDG boven de TBI-grens uitkomt, mag 20% van het vermogen boven deze grens gebruikt worden voor het ongedaan maken van kortingen en of het inhalen van gemiste toeslagen. Het inhalen van een eventuele indexatieachterstand en herstel van kortingen zal als volgt worden toegepast:

- volledige toeslagverlening;
- herstel van kortingen;
- inhaal van indexatieachterstand (verjaringstermijn 10 jaar).

4.7 Actuariële paragraaf

Het verloop van de technische voorzieningen werd voor een groot deel bepaald door de bewegingen van markttrentes, beleggingsrendementen en verleende toeslagen.

In onderstaande tabel staat een analyse van het actuariële resultaat. Hierbij worden de actuariële uitgangspunten van de Pensioenkring vergeleken met de werkelijke actuariële ontwikkelingen over het verslagjaar. De bedragen wijken af van de bedragen in de jaarrekening, die boekhoudkundig zijn bepaald.

(bedragen x € 1.000)		
Categorie resultaat	2022	2021
Resultaat op beleggingen	-685.784	216.873
Resultaat op wijziging RTS	610.481	141.164
Resultaat op premie	-2.207	-3.592
Resultaat op waardeoverdrachten	1	-263
Resultaat op kosten	1	2
Resultaat op uitkeringen	-7	-142
Resultaat op kanssystemen	855	825
Resultaat op toeslagverlening	-112.316	-7.325
Resultaat op overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	-26.022	4.387
Resultaat op andere oorzaken	32	-13
Totaal saldo van baten en lasten	-214.966	351.916

Toelichting actuariële resultaat

In 2022 zijn de volgende belangrijke effecten in het actuariële resultaat te onderscheiden. Genoemde bedragen zijn vermeld in € 1.000, tenzij anders is aangegeven.

Beleggingen

Onder beleggingsrendementen worden verstaan:

- alle directe en indirecte beleggingsopbrengsten inclusief kosten van het vermogensbeheer;
- de benodigde intresttoevoeging aan de technische voorzieningen. Deze wordt vastgesteld aan de hand van de eerstejaars 'spot rate' uit de door DNB gepubliceerde RTS per jaar aan de start van de analyseperiode.

Het resultaat op beleggingen in het boekjaar bedraagt -685.874. Op dit resultaat is uitgebreid ingegaan in het hoofdstuk 'Vermogensbeheer'. Het rendement op beleggingen draagt in 2022 negatief bij aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Wijziging rentetermijnstructuur (RTS)

De RTS ultimo 2022 ligt gemiddeld genomen boven de RTS ultimo 2021. Wanneer beide curves worden uitgedrukt in één gemiddeld rentepercentage is de rente in 2022 met circa 1,96%-punt gestegen. Dit heeft geleid tot een afname van de technische voorzieningen en dus tot een positief resultaat. Het resultaat hiervan bedraagt 612.131.

Daarnaast heeft DNB in 2020 besloten om de nieuwe UFR-methode gefaseerd in te voeren. De invoering van de tweede stap heeft per 1 januari 2022 plaatsgevonden. Hiervan is het resultaat -1.650. Het totaal resultaat van de wijziging van de rente bedraagt 610.481.

Kanssystemen

Aan het vaststellen van de technische voorzieningen liggen kans systemen ten grondslag. De belangrijkste zijn sterfte en arbeidsongeschiktheid. Het resultaat op kanssystemen bedraagt 855.

Toeslagverlening

In het boekjaar is een (gedeeltelijke) toeslag verleend van 6,38% aan de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino. Het resultaat op toeslagverlening in het boekjaar bedraagt -112.316.

Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen

Het resultaat op overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen bedraagt -26.022. Dit resultaat wordt onder andere veroorzaakt door overgang naar de Prognosetafel AG2022 (-10.597), de actualisatie van de ervaringssterfte (-9.387), overige wijzigingen in grondslagen (-1.267) en de kostenvoorziening (-4.771).

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie bestaat uit een actuariel benodigde premie voor de pensioenopbouw, de risicodekkingen voor overlijden en arbeidsongeschiktheid, de solvabiliteitsopslag en opslag voor toekomstige uitvoeringskosten en premie VEB 2022.

In de volgende tabel is een overzicht van de kostendekkende premie opgenomen. De kostendekkende premie is berekend op basis van de rentetermijnstructuur. De gedempte premie is gebaseerd op de rendementscurve die is vastgesteld met het verwacht rendement op basis van het strategisch beleggingsbeleid en daarna gecorrigeerd is voor inflatie. Deze curve geldt voor de periode van 1 januari 2019 tot 1 januari 2024. De solvabiliteitsopslag is gelijk aan het vereist vermogen gebaseerd op het strategische beleggingsbeleid. Als peildatum voor het vereist vermogen geldt het jaareinde van het jaar voorafgaand aan het gerapporteerde verslagjaar.

Premie voor risico Pensioenkring (bedragen x € 1.000)		Premie RTS	Premie gedempt	Premie feitelijk
Actuarieel benodigde premie voor inkoop onvoorwaardelijke onderdelen van de regeling	regulier	25.897	9.182	9.182
	risicopremie overlijden	799	443	443
Opslag voor toekomstige uitvoeringskosten		561	206	206
De risicopremie voor WIA-excedent en premiervrijstelling bij invaliditeit		2.129	977	977
Solvabiliteitsopslag		6.227	2.290	2.290
Premie VEB 2022		6	6	6
Toetswaarde premie		35.619	13.104	13.104
Overige premie				
Premiemarge		0	0	6.986
Opslag uitvoeringskosten		273	273	273
Actuarieel benodigde premie voor inkoop voorwaardelijke onderdelen van de regeling		0	5.790	5.790
Totaal		35.892	19.167	26.153

De Pensioenkring voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte premie.

Vereist vermogen

Het vereist vermogen is gebaseerd op de strategische portefeuilles en is vastgesteld op 123,1%. Indien het vereist vermogen bepaald zou zijn op basis van de actuele portefeuille zou deze uitkomen op 123,2%.

4.8 Risicoparagraaf

Bij het bepalen van het beleid en het nemen van belangrijke besluiten maakt het Bestuur een afweging tussen risico, rendement en beheersing van de risico's. Daarbij heeft het Bestuur bovendien grenzen (risicobereidheid) gedefinieerd aan de omvang van de risico's. Het beleid is vastgelegd in de ABTN van de Pensioenkring. In 2022 zijn geen wijzigingen aangebracht in de risicobereidheid van de Pensioenkring.

Integraal Risicomanagement

In het hoofdstuk Integraal Risicomanagement van Stap is de beschrijving van het Integraal Risicomanagement op instellingsniveau opgenomen. Deze beschrijving is van toepassing op alle Pensioenkringen.

Doelstellingen en risicobereidheid

Op het niveau van de Pensioenkringen zijn specifieke doelstellingen voor de Pensioenkringen bepaald. Hierbij is een verdeling gemaakt naar financiële en niet-financiële doelstellingen. Om deze doelstellingen te behalen is per Pensioenkring de risicobereidheid bepaald. In onderstaande tabel wordt de risicobereidheid voor de doelstellingen op het niveau van de Pensioenkring weergegeven. Voor de risicobereidheid bij de doelstellingen op het niveau van Stap wordt verwezen naar het hoofdstuk Integraal Risicomanagement.

Doelstelling niveau Pensioenkring	Risicobereidheid Pensioenkring Holland Casino
Financiële doelstellingen	
Verantwoorde pensioenopbouw binnen de Pensioenkring.	De minimale premiedekkingsgraad van Pensioenkring Holland Casino voldoet aan de afspraken die zijn gemaakt met de sociale partners (opdrachtaanvaarding).
Behoud nominale aanspraken binnen de Pensioenkring.	Risicobereidheid op korte termijn: Risicobereidheid op korte termijn wordt uitgedrukt in termen van vereist eigen vermogen (VEV). Deze kan tussen de 20% en 26% liggen. Het VEV wordt hierbij berekend op de door DNB voorgeschreven methode.
Streven naar waardevast houden van pensioenrechten. Specifiek voor Pensioenkring Holland Casino is dit vertaald naar: een voorwaardelijke toeslagambitie van de som van de helft van de procentuele jaarstijging van het consumentenprijsindexcijfer (CPI) alle huishoudens (afgeleid) per 30 september en de helft van het percentage van de algemene loonsverhoging bij de werkgever in het afgelopen jaar.	Risicobereidheid op korte termijn: Risicobereidheid op korte termijn wordt uitgedrukt in termen van VEV. Deze kan tussen de 20% en 26% liggen. Het VEV wordt hierbij berekend op de door DNB voorgeschreven methode. Risicobereidheid op lange termijn: Passend binnen de gestelde grenzen uit de "aanvangs"-haalbaarheidstoets. Gebaseerd op de voorgeschreven uitgangspunten en parameters van de haalbaarheidstoets (hierna: "HBT") is een drietal beleidskaders geformuleerd: • Vanuit de financiële positie waarbij aan het VEV wordt voldaan, is de ondergrens op fondsniveau van het verwacht pensioenresultaat 90% voor de mediaan uit de HBT. • Vanuit de actuele financiële positie aan het einde van een boekjaar, is de ondergrens op fondsniveau van het verwacht pensioenresultaat 86% voor de mediaan uit de HBT op actuele financiële positie; • Vanuit de actuele financiële positie is de afwijking voor het 5% worst case scenario maximaal 42%.

Doelstelling niveau Pensioenkring	Risicobereidheid Pensioenkring Holland Casino
Niet-financiële doelstellingen	
Adequate communicatie.	De risicobereidheid is risicoavers. Uitgangspunt is dat alle deelnemers en werkgever juist, volledig en tijdig geïnformeerd worden.
Specifiek voor Pensioenkring Holland Casino is dit vertaald naar:	
1. Een proactieve en inzichtelijke deelnemerscommunicatie zodat deelnemers bewust zijn van hun pensioeninkomen en in staat zijn naar eigen inzicht keuzes te maken over hun pensioen.	
2. Kennis en inzicht verschaffen aan de werkgever voor een passende arbeidsvoorwaarde pensioen.	

Financieel crisisplan

Voor de Pensioenkring is een financieel crisisplan opgesteld. In dit financieel crisisplan zijn maatregelen beschreven die het Bestuur kan inzetten wanneer op korte termijn de financiële positie van de Pensioenkring zich bevindt op of snel beweegt richting kritische waarden, waardoor het realiseren van de doelstellingen van de Pensioenkring in gevaar komt. Het financieel crisisplan vormt hiermee een handleiding voor het Bestuur voor de wijze waarop het zal handelen. Het financieel crisisplan is onderdeel van de ABTN en wordt jaarlijks getoetst en waar nodig aangepast aan de actualiteit.

Risico-inschatting en -beheersing

Zoals in het hoofdstuk Integraal Risicomanagement is benoemd identificeert en beoordeelt het Bestuur van Stap de risico's van Stap en de Pensioenkringen op een gestructureerde wijze met een RSA. De geïdentificeerde risico's worden door het Bestuur kwalitatief beoordeeld voor de kans dat deze risico's zich manifesteren, alsmede voor de impact die deze risico's hebben op het behalen van de doelstellingen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar het bruto risico, het netto risico en de risico reactie. Zo wordt er inzicht verkregen in de risico's die Stap loopt, welke beheersmaatregelen zijn genomen en de effectiviteit daarvan, evenals in de beheersmaatregelen die nog genomen moeten worden of gewenst zijn.

Voor boekjaar 2022 heeft de RSA begin 2022 plaatsgevonden op het niveau van Stap en op het niveau van de Pensioenkringen. De RSA betreft alle risico's die Stap onderscheidt. Daaronder zijn de Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) en het risico self assessment voor ICT (RSA ICT) als bijzondere aandachtsgebieden begrepen.

Risico's met mogelijke impact op financiële positie Pensioenkring

Elke Pensioenkring heeft te maken met financiële risico's om haar doelstellingen behalen. Het Bestuur is van mening dat door het inzetten van effectieve beheersmaatregelen de impact op een ongunstige gebeurtenis wordt verkleind. Hieronder wordt voor de belangrijkste financiële risico's toegelicht wat de impact van deze mogelijk ongunstige gebeurtenissen is op de financiële positie van de Pensioenkring.

Solvabiliteitsrisico

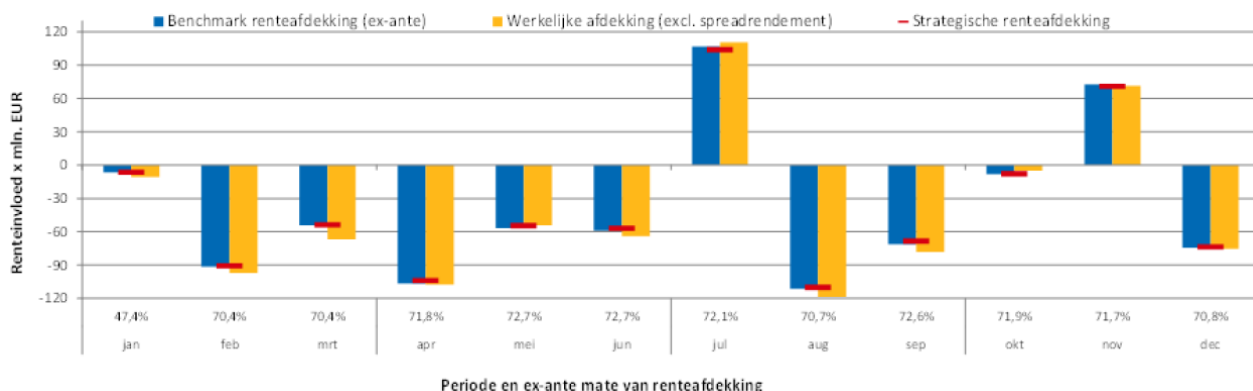
Het belangrijkste risico van de Pensioenkring is het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat de Pensioenkring op lange termijn de pensioenverplichtingen niet kan nakomen. Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient de Pensioenkring over voldoende buffers in het vermogen te beschikken. De vereiste buffers voor het vereist eigen vermogen worden vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Ook wordt door middel van een ALM-studie inzicht verkregen in de toekomstige ontwikkeling van de solvabiliteit. In een ALM-studie wordt namelijk het premiebeleid, het toeslagbeleid en het beleggingsbeleid integraal getoetst.

Matchings-/Renterisico

Pensioenkring Holland Casino loopt renterisico over de verplichtingen omdat de verplichtingen in waarde veranderen als gevolg van mutaties in de marktrente. Om het renterisico af te dekken maakt Pensioenkring Holland Casino gebruik van vastrentende waarden en renteswaps. Wanneer de rente daalt zullen de verplichtingen toenemen, maar daar staat een waarde stijging van de afdekkingsportefeuille tegenover. Hiermee wordt het renterisico dat een Pensioenkring loopt (deels) afgedekt. Pensioenkring Holland Casino dekt strategisch 70% van het renterisico van de nominale verplichtingen af. Rondom de strategische mate van afdekking van het renterisico wordt een bandbreedte van 3%-punt boven en onder dit gewicht gehanteerd. Binnen deze marges kan de mate van afdekking van het renterisico vrij bewegen zonder aanvullende maatregelen te nemen. Wanneer de mate van afdekking van het renterisico zich buiten deze marges bevindt vindt bijsturing plaats.

Naast het risico dat het algehele renteniveau daalt, bestaat ook het risico dat de beleggingen de waarde mutatie van de verplichtingen niet kunnen opvangen vanwege rentemutaties die per looptijd verschillend zijn (curverisico). Rentes met korte looptijden (0 tot 5 jaar) kunnen namelijk anders bewegen dan rentes met langere looptijden (bijvoorbeeld 30 jaar). Om dit risico te beheersen maakt de Pensioenkring gebruik van bandbreedtes per looptijdbucket. Per looptijdbucket wordt gemonitord of de afdekking van het renterisico zich binnen de vooraf gestelde bandbreedtes bevindt. Wanneer de gestelde bandbreedte wordt overschreden vindt bijsturing plaats.

De volgende figuur toont de gerealiseerde afdekking van het renterisico ten opzichte van de strategische afdekking van het renterisico en de ex-ante mate van afdekking van het renterisico, zoals op de laatste dag van de voorgaande maand is vastgesteld. Zichtbaar is dat gedurende 2022 zowel de benchmark voor de afdekking van het renterisico als de werkelijke afdekking van het renterisico zich dicht bij strategische mate van afdekking van het renterisico bevonden. Indien de benchmark voor de afdekking van het renterisico zich buiten de bandbreedte (+/- 3%-punt) bevindt, worden transacties uitgevoerd om de afdekking van het renterisico bij te sturen naar de strategische mate van de afdekking van het renterisico.

Toelichting grafiek:

- De blauwe balken tonen de ex-ante mate van afdekking van het renterisico (benchmark afdekking) zoals op maandeinde van de voorgaande maand is vastgesteld. In feite is dit de verwachte afdekking van het renterisico gedurende de daarop volgende maand. De benchmark afdekking van het renterisico wordt bepaald aan de hand van de actuele rentegevoeligheid van renteswaps en beleggingen die een onderdeel zijn van de matching portefeuille en de actuele rentegevoeligheid van de verplichtingen. Deze waarde is weergegeven in de horizontale as.
- De rode horizontale strepen tonen de strategisch gewenste mate van afdekking van het renterisico. De strategische mate van afdekking van het renterisico is afhankelijk van de huidige rentestand. Periodiek wordt gemonitord of de benchmark afdekking van het renterisico zich binnen de bandbreedtes rondom de strategische mate van afdekking van het renterisico bevindt.
- De gele balken tonen de waardeontwikkeling van de vastrentende waarden en renteswaps als gevolg van de rentemutatie (exclusief het spreadrendement).
- De afdekking van het renterisico wordt maandelijks berekend door de rentegevoeligheid van de beleggingen te delen door de rentegevoeligheid van de verplichtingen.

Gedurende 2022 heeft zich de volgende gebeurtenis voor dit risico voorgedaan:

- De marktrente is in 2022 per saldo flink gestegen. De Pensioenkring hanteert een vaste afdekking, waardoor het afdekkingspercentage onafhankelijk is van het renteniveau.

Marktrisico

Marktrisico is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Voor de Pensioenkring heeft dit risico betrekking op de portefeuille zakelijke waarden. Het risico van de vastrentende waarden valt onder het krediet- en renterisico. De portefeuille zakelijke waarden bestaat uit aandelenbeleggingen. Hierbij vinden de beleggingen wereldwijd plaats. Door de spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) wordt het prijsrisico gedempt en dat is daarmee één van de belangrijkste mitigerende beheersmaatregelen.

Daarnaast is de periodieke ALM-studie een belangrijk beheersingsinstrument om vast te stellen of gekozen portefeuille met zakelijke waarden voldoet aan het gewenste risico versus rendementsafweging.

Scenario's dekkingsgraad voor markt- en renterisico per eind 2022

De volgende tabel geeft de gevoeligheid van de dekkingsgraad (op basis van de rentetermijnstructuur inclusief UFR) weer voor het rente- en aandelenrisico waarbij beide risico's zich gecombineerd voordoen. De actuele portefeuille geldt als uitgangspunt. Dat wil zeggen dat de actuele mate van afdekking van het renterisico wordt gehanteerd. Er wordt verondersteld dat beide risico's zich manifesteren als een instantane schok, dus als een schok ineens zonder tussenstappen. De afdekking van het renterisico blijft dan ook in de gehele schok hetzelfde en wordt dus niet gedurende de schok aangepast conform de rentestaffel. Verder wordt verondersteld dat de andere beleggingen onveranderd blijven. De aandelenkoersen variëren hierbij tussen de -20% en +20%. De rente varieert tussen -1,5% en +1,5% ten opzichte van het renteniveau op het einde van de maand.

Rente	-1,50%	-1,00%	-0,50%	0,00%	0,50%	1,00%	1,50%
Aandelen							
20%	117,9	121,5	125,4	129,7	134,2	139,1	144,2
10%	113,5	116,7	120,2	124,0	128,1	132,4	137,0
0%	109,1	111,9	115,0	118,3	121,9	125,7	129,8
-10%	104,7	107,1	109,7	112,6	115,7	119,0	122,5
-20%	100,4	102,3	104,5	106,9	109,5	112,3	115,3

Gedurende 2022 hebben zich de volgende gebeurtenissen voor dit risico voorgedaan:

- Naast het renterisico vormde het zakelijke waarden risico in 2022 het grootste risico voor de Pensioenkring. Een schok (volgens de in de standaardtoets van DNB gedefinieerde negatieve gebeurtenis), die zich met een kans van 2,5% geïsoleerd kan voordoen, leidt tot een significant effect op de dekkingsgraad op basis van de UFR. Van de geïsoleerde schokken vormt het zakelijke waarden risico het grootste risico voor de dekkingsgraad.
- Afgelopen jaar eindigden de aandelenmarkten op een verlies. Aandelenkoersen in ontwikkelde markten daalden met circa 13% (gemeten in lokale valuta). Het jaar 2022 stond in het teken van een negatief sentiment als gevolg van de oorlog in Oekraïne en de opgelopen inflatie. De centrale banken verhoogden in 2022 de rente om de inflatie omlaag te brengen. Het verkrappende beleid van de centrale banken resulteerde in een ongunstig klimaat voor zakelijke waarden categorieën en dat leverde een negatieve bijdrage aan de dekkingsgraadontwikkeling. De flink gestegen rente had uiteindelijk een positief effect op de dekkingsgraad.

Valutarisico

De verplichtingen van de Pensioenkring luiden in euro's. Binnen de beleggingsportefeuille wordt wereldwijd belegd. Hierdoor ontstaat valutarisico. Valutarisico is het risico dat de beleggingsportefeuille in waarde daalt als gevolg van het zwakker worden van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Afhankelijk van de beleggingscategorie is de valuta van notering niet per definitie een goede indicatie voor het daadwerkelijke valutarisico. Voor obligaties geldt normaliter dat de valuta van notering een goede indicatie is van het daadwerkelijke valutarisico omdat de te verwachten kasstromen vaststaan in de valuta van notering. Dit pleit voor het afdekken van vreemde valuta voor obligaties. Binnen obligaties opkomende markten mag maximaal voor 20% in lokale valuta worden belegd. Beleggingen in lokale valuta worden voor de afdekking van het valutarisico beschouwd als USD beleggingen en worden dan ook conform het beleid voor de USD voor 100% afgedekt. Aandelen zijn aan meerdere directe en indirecte valutarisico's onderhevig en de valuta van notering is steeds meer slechts een rapportagevaluta. Dit geldt vooral voor multinationals. Het internationale karakter van ondernemingsactiviteiten pleit voor het slechts deels afdekken van het valutarisico van aandelen. Daarom wordt binnen de categorie aandelen de exposure naar USD, GBP en JPY voor 50% afgedekt.

De Pensioenkring dekt valutarisico af door middel van een overlay. De bandbreedtes rondom de strategische afdekkingspercentages bedragen +/- 10%.

Het afdekken van valutarisico brengt verschillende kosten met zich mee. Deze zijn grofweg in vier categorieën onder te verdelen:

- Het renteverschil tussen de twee valuta. Indien de risicovrije rente in vreemde valuta hoger is, worden de kosten voor het afdekken ook hoger;
- Een cross currency basisspread, die het gevolg is van liquiditeit en vraag/aanbod;
- Transactiekosten voor het afsluiten/tegensluiten van de benodigde derivaten;
- Operationele kosten voor het mogelijk maken en beheer van valutarisico-afdekking.

Een belangrijke kostencomponent in de afdekking van het valutarisico is het renteverschil tussen de rente in het land van de betreffende valuta en de rente in de Eurozone. Hoe groter dit verschil, hoe groter de kosten. Omdat de theorie die stelt dat de wisselkoers dit renteverschil goed zal maken in praktijk niet volledig opgaat, kan dit renteverschil als een verwachte kostenpost of opbrengst bestempeld worden.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat tegenpartijen van de Pensioenkring hun verplichtingen niet of niet volledig nakomen. De Pensioenkring loopt tegenpartijrisico op de tegenpartijen voor derivaten en heeft het tegenpartijrisico voor derivaten deels gemitigeerd door gebruik te maken van central clearing en uitwisselen van onderpand.

Daarnaast loopt de Pensioenkring kredietrisico op de beleggingen in vastrentende waarden. Door te beleggen in breed gespreide portefeuilles met bedrijfsobligaties, staatsobligaties opkomende markten en Nederlandse hypotheeklen wordt het specifieke risico van individuele debiteuren beheerst. De risico's van deze categorieën voor de balans van de Pensioenkring zijn meegewogen in de ALM-studie. Ter compensatie van de exposure naar kredietrisico wordt naar verwachting een risicopremie verdiend.

Liquiditeitsrisico open Pensioenkring

Pensioenkringen kennen drie bronnen van liquiditeitsbehoefte: pensioenuitkeringen, onderpand voor derivaten en efficiënt portefeuillebeheer. Het primaire belang is om aan de financiële verplichtingen (pensioenuitkeringen en onderpand derivaten) te voldoen. De Pensioenkring is een open Pensioenkring met premie-inkomsten. Dit betekent dat de uitkeringen vanuit de premie-inkomsten en aanvullend vanuit de kasstromen van de vastrentende waarden en het belegd vermogen gefinancierd dienen te worden.

De beleggingsportefeuille van de Pensioenkring is voor het grootste deel belegd in liquide beleggingscategorieën, die snel verkocht kunnen worden. Daarnaast worden kasbuffers aangehouden voor de uitvoering van operationele activiteiten en het beheer van onderpand uit hoofde van het gebruik van derivaten. Eén keer per jaar, in het kader van de beleggingsplancycclus, wordt voor de Pensioenkring een liquiditeitstoets uitgevoerd. Binnen de liquiditeitstoets wordt gekeken in hoeverre de portefeuille past binnen de grenzen van het liquiditeitsbudget.

Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico heeft betrekking op alle verzekeringstechnische grondslagen die voor de Pensioenkring een risico vormen. Het belangrijkste verzekeringstechnisch risico voor de Pensioenkring is het langlevensrisico. Dit betreft het risico dat deelnemers langer leven dan verondersteld bij de vaststelling van de technische voorzieningen. Bij de vaststelling van het verzekeringstechnisch risico als onderdeel van het vereist eigen vermogen wordt voor het sterfterisico onderscheid gemaakt tussen procesrisico, trendsterfteonzekerheid en negatieve stochastische afwijkingen.

ESG-risico

ESG-risico's zijn risico's die verband houden met milieu, sociale verhoudingen en ondernemingsbestuur. De risico's vloeien voort uit de invloed die de activiteiten van een onderneming hebben op de omgeving (bijvoorbeeld land, water, lucht en ecosystemen), de maatschappij en de manier waarop ondernemingen beheerd zijn. Materialisatie van deze risico's kan, naast reputatie schade, materiële invloed hebben op de waarde van een onderneming.

De mate waarin de Pensioenkring is blootgesteld aan de ESG-risico's en de beheersing daarvan is afhankelijk van de samenstelling van de beleggingsportefeuille. In beginsel wordt een combinatie van meerdere instrumenten ingezet om deze risico's te beperken, dan wel te mitigeren: stemmen, screening en dialoog, uitsluitingen en ESG-integratie. Het MVB-beleid van Stap bevat richtlijnen met betrekking tot ESG-risicobeheersing op portefeuilleniveau. Daarnaast is MVB een vast onderdeel van de investment cases, die gehanteerd worden voor het vaststellen van het strategisch beleid per beleggingscategorie.

Toelichting niet-financiële risico's

De niet financiële risico's zijn voor Stap op instellingsniveau uitgewerkt in het hoofdstuk Integraal Risicomanagement. Op het niveau van de Pensioenkringen zijn de volgende belangrijkste niet-financiële risico's onderkend.

Omgevingsrisico

De Pensioenkringen van Stap zijn, net als de hele pensioensector, onderhevig aan diverse ontwikkelingen, zoals de rente- en inflatieontwikkelingen, de volatiliteit op de financiële markten, de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, de overgang naar een CO₂ neutrale samenleving en overige nieuwe (Europese) wet- en regelgeving. Als omgevingsrisico is dan ook het risico van het niet tijdig of adequaat inspelen op van buiten Stap komende veranderingen op het gebied van reputatie en ondernemingsklimaat geïdentificeerd.

Met de oprichting en inrichting van Stap is reeds beoogd in te spelen op (toekomstige) ontwikkelingen in de pensioensector. Door het, in afstemming met de strategische partners, voortdurend monitoren van de ontwikkelingen in de pensioensector en financiële markten en het hierop inspelen in de uitvoering van het beleid, acht Stap het netto risico voldoende beheerst. Het Bestuur zorgt daarbij voor een adequate en tijdige communicatie naar de deelnemers, Belanghebbendenorganen en andere stakeholders van Stap.

Uitbestedingsrisico

Onder het uitbestedingsrisico voor de Pensioenkringen verstaat Stap het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden of door derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.

Voor de beheersing van het uitbestedingsrisico heeft Stap onder andere de volgende beheersmaatregelen getroffen:

- Stap beschikt over marktconforme uitbestedingsovereenkomsten met al haar uitbestedingspartners, die voldoen aan de wettelijke regels op het gebied van uitbesteding.
- De afspraken omtrent de uitbestede werkzaamheden en informatievervalsing zijn contractueel vastgelegd in een Service Level Agreement met bijbehorende kritische performance indicatoren.
- Stap ontvangt en beoordeelt periodieke rapportages van haar strategische uitbestedingspartners (maand-, kwartaal-, SLA- en risicorapportages), die in de bestuursadviescommissies en bestuursvergaderingen worden besproken.
- Stap vormt een oordeel over de kwaliteit van de interne beheersing bij de uitbestedingspartijen en over de maatregelen die de uitbestedingspartijen nemen om de kwaliteit te verbeteren op basis van extern gecertificeerde ISAE 3402-type II verklaringen en aanvullende assurance verklaringen.
- Stap voert periodiek strategisch overleg met de uitbestedingspartners en monitort, mede met het oog op de transitie naar de Wet toekomst pensioenen, het verandermanagement van de uitbestedingspartners.

IT-risico

De beschikbaarheid en beveiliging van IT-systemen wordt onderkend als een belangrijk risico. Door het niet beschikbaar zijn van (belangrijke) IT systemen en/of de IT omgeving bestaat het risico van operationele verstoringen. Daarnaast bestaat het risico bij niet adequate IT beveiliging, dat informatie toegankelijk wordt voor niet-geautoriseerde gebruikers en/of dat niet geautoriseerde gebruikers het functioneren van de IT systemen verhinderen of veranderen. Dit risico beperkt zich niet tot de IT-omgeving van Stap, maar omvat tevens de IT-omgeving van de uitbestedingspartners. De genoemde IT-risico's kunnen daarom van invloed zijn op de dienstverlening aan de deelnemers.

Voor de beheersing van het IT-risico heeft Stap onder andere de volgende beheersmaatregelen getroffen:

- Het ICT-beleid, het Informatiebeveiligingsbeleid en het privacy beleid van Stap worden periodiek geëvalueerd en geactualiseerd en er worden maatregelen ter beheersing van het risico. Het ICT-beleid en het Informatiebeveiligingsbeleid is gerelateerd aan het Uitbestedingsbeleid en hierin zijn adviezen van de externe partij Quint verwerkt.
- Gedurende het jaar monitort Stap of de beheersing van het IT-risico bij de uitbestedingspartners overeenkomt met het beleid aan de hand van onder meer de SLA- en risicorapportages. Daarnaast rapporteren de uitbestedingspartners over de voor het IT-risico getroffen maatregelen en de interne beheersing via de ISAE 3402 type II rapportages.
- Op basis van de ISAE 3402 type II rapportages en aanvullende assurance verklaringen vormt Stap zich een oordeel over de kwaliteit van de interne beheersing voor het IT-risico bij de uitbestedingspartners en over de maatregelen die de uitbestedingspartners nemen om de kwaliteit te verbeteren.
- Daarnaast wordt periodiek een RSA ICT uitgevoerd. Daarbij wordt onder andere gebruik gemaakt van het COBIT-raamwerk van de uitbestedingspartners en enkele belangrijke aandachtsgebieden betreffen cyberrisico's en datakwaliteit. Medio 2022 is het self assessment informatiebeveiliging conform het Toetsingskader Informatiebeveiliging van DNB in samenwerking met de externe partij afgerond. Hierbij is vastgesteld dat de door Stap (13 beheersmaatregelen), TKP en Aegon AM getroffen beheersmaatregelen voldoen aan het gewenste volwassenheidsniveau van de 58 beheersmaatregelen uit het model van DNB.

Door de hoge mate van digitalisering van de bedrijfsvoering en de afhankelijkheid hiervan, onderkent Stap het toenemende risico op cyberaanvallen. De analyse van de verhoogde gevoeligheid voor cybercrime maakt deel uit van de RSA ICT en de SIRA. Om dit risico te mitigeren heeft Stap het ICT- en Informatiebeveiligings-beleid geïmplementeerd en maatregelen getroffen. Zo laat de uitvoeringsorganisatie periodiek penetratietesten uitvoeren en worden (mogelijke) beveiligingsproblemen direct opgevolgd. Zowel bij de uitbestedingspartners als bij Stap heeft dit in 2022 niet tot incidenten, gerichte aanvallen (zoals DDoS) of andere verstoringen van de dienstverlening geleid. Alle maatregelen in het kader van informatiebeveiliging zijn in werking en worden continu gemonitord. En met het oog op de thuiswerksituatie zijn er extra activiteiten op het gebied van bewustzijn uitgevoerd om medewerkers blijvend alert te houden.

In het kader van het nieuwe pensioenstelsel onderkent Stap het risico dat de IT-systemen hiervoor tijdig aangepast dienen te worden. TKP informeert Stap periodiek over de voortgang van de wijzigingen die doorgevoerd moeten worden in de (administratieve) systemen als gevolg van de Wet toekomst pensioenen en de herijking van haar veranderportfolio. Stap heeft binnen het programma "Pensioenakkoord binnen Stap" nadrukkelijk aandacht voor het TKP programma Wet toekomst pensioenen.

Juridisch risico

Stap opereert als financiële instelling in een omgeving die de sterk gereguleerd is en de komende jaren flink verandert. De pensioensector krijgt te maken met aangepaste wetgeving, zoals onder meer de Wet toekomst pensioenen. Daarnaast is sprake van toenemende vereisten op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. Tevens lanceert de Europese Commissie (EC) de komende jaren regelgeving om de digitale weerbaarheid te vergroten en om financieel-economische criminaliteit effectiever tegen te gaan.

Voor het vergroten van de digitale weerbaarheid van de sector heeft de Europese Commissie (EC) een voorstel voor een verordening uitgebracht: de Digital Operational Resilience Act (DORA). DORA stelt eisen aan financiële organisaties ten aanzien van IT-risicomanagement, IT-incidenten, het periodiek testen van de digitale weerbaarheid en de beheersing van risico's bij uitbesteding aan (kritieke) derden. Daarbij wordt rekening gehouden met de grootte, het risicoprofiel en het systeembelang van de individuele organisaties. DORA wordt met ingang van januari 2025 ingevoerd en Stap bereid zich hier samen met de uitbestedingspartners op voor.

Ook werkt de EC aan een nieuw kader voor de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme. Het doel hiervan is een gelijk speelveld te creëren tussen EU-jurisdicties voor het toezicht, gericht op het voorkomen van financieel-economische criminaliteit. Om te zorgen dat dit kader beter werkt, wil de EU een specifieke antiwitwasautoriteit oprichten. Ondertussen zet Nederland in op meer mogelijkheden voor instellingen om onderling informatie uit te wisselen. Kennisdeling vergroot het zicht op financieel-economische criminaliteit.

Bovenstaande ontwikkelingen leiden tot een verhoogd risico dat Stap niet voldoet aan wet- en regelgeving. Ter beheersing van dit juridisch risico maakt Stap gebruik van de binnen het Bestuur, het Bestuursbureau en bij de uitbestedingspartners aanwezige (juridische) kennis en kunde. Tevens heeft Stap een externe Compliance Officer aangesteld die en wordt waar nodig juridische expertise ingehuurd.

Ontwikkelingen in 2023

Situatie Oekraïne en Rusland

De oorlog tussen Oekraïne en Rusland domineert op sinds 24 februari 2022 de wereldpolitiek, de financiële markten en de olie- en energieprijzen. De Pensioenkring verstrekt via Stap geen uitkeringen aan pensioengerechtigden uit Rusland, maar de Pensioenkring heeft wel beleggingen in Rusland en Oekraïne. Echter, de blootstelling aan beleggingen in Rusland en Oekraïne is relatief beperkt, onder andere door het uitsluitingsbeleid waardoor er sinds 2019 niet belegd is in Russische staatsobligaties.

De Pensioenkring belegt zeer beperkt in aandelen en obligaties van Russische en Oekraïense bedrijven en belegt niet in aandelen of obligaties uit Wit Rusland. Als gevolg van de ingestelde sancties mag er niet worden gehandeld in bepaalde (Russische) bedrijven. Daarnaast ligt de handel van aandelen die genoteerd staan in Rusland momenteel stil, waardoor waarderingen onzeker zijn en het onzeker is of de aandelen verkocht kunnen worden. Voor de beleggingen via de AIM MM fondsen is besloten dat alle nieuwe investeringen in Russische en Wit-Russische aandelen en obligaties zijn stopgezet. Een indirect effect is de toegenomen onzekerheid op de financiële markten en een daarmee gepaard gaand negatief sentiment. Stap zal de ontwikkelingen nauwgezet blijven volgen.

Wet toekomst pensioenen (Wtp)

In 2020 is het project Pensioenakkoord binnen Stap gestart. In de oriëntatiefase (2020/2021) zijn er door Stap drie werkgroepen gevormd: techniek, governance en propositie. Door de werkgroep techniek zijn verkennende kwantitatieve analyses uitgevoerd. De onderwerpen invaren en transitie FTK zijn uitvoerig aan bod gekomen. De werkgroep governance heeft voor de verschillende Pensioenkringen een inventarisatie gemaakt van de rollen en verantwoordelijkheden bij een overgang naar het nieuwe stelsel. De werkgroep propositie heeft een analyse uitgevoerd ten aanzien van de proposities die Stap aan gaat bieden. In 2021 zijn de uitkomsten van oriëntatiefase gepresenteerd aan de Belanghebbendenorganen. In februari 2021 heeft Stap ook gereageerd op de internetconsultatie 'Wet toekomst pensioenen', gepubliceerd op 16 december 2020. Stap onderschrijft en ondersteunt de noodzaak van de voorgestelde herziening van de tweede pijler.

In de complexe overgang van het oude stelsel naar het nieuwe stelsel ziet Stap voor algemeen pensioenfondsen een belangrijke rol weggelegd. Algemeen pensioenfondsen kunnen oplossingen bieden in het nieuwe stelsel en daarnaast ook collectiviteiten vanuit het verleden borgen. De wetgeving is op 30 mei 2023 definitief geworden en Stap gaat door met de projectmatige voorbereiding voor de Wet toekomst pensioenen. De Wtp is een vast agendapunt geworden bij alle commissievergaderingen en hiermee onderdeel van de governance van Stap. Er is een coördinatieteam gevormd dat bestaat uit twee bestuursleden en de directie van het Bestuursbureau en dat onder andere zorgt voor volledige dekking qua

onderwerpen via de commissies en het binnen de gestelde kaders prioriteren van onderwerpen en uitzetten van opdrachten. Tevens bewaakt het coördinatieteam de tijdlijnen, afhankelijkheden en volledigheid van uitwerking.

Stap en haar uitbestedingspartners zijn er klaar voor om de komende jaren de bestaande en toekomstige klanten te begeleiden in een zorgeloze transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Stap faciliteert zowel solidaire als flexibele pensioenregelingen, alsmede een combinatie van de contracten en mogelijkheden voor niet-actieve verzekerde regelingen. Ook blijft Stap het huidige FTK uitvoeren voor collectiviteiten die in het huidige pensioenstelsel blijven.

Gewijzigde UFR per 1 januari 2023

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft eind 2022 aangegeven dat de nieuwe UFR-methode, zoals geadviseerd door de Commissie Parameters 2022, per 1 januari 2023 wordt ingevoerd. Het advies van de Commissie is om de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur dichter aan te laten sluiten bij de marktrente. Onder andere het startpunt voor het extrapoleren verschuift van 30 naar 50 jaar. Deze wijziging wordt in boekjaar 2023 verantwoord. Voor de Pensioenkring is de impact van de invoering van de nieuwe UFR-methode een minimale verlaging van de dekkingsgraad per 1 januari 2023.

4.9 Verslag van het Belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino

Belanghebbendenorgaan Pensioenkring Holland Casino

Het Belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino is per 1 juli 2017 ingesteld. Dat is de datum waarop Pensioenkring Holland Casino van start is gegaan.

Samenstelling Belanghebbendenorgaan Pensioenkring Holland Casino

Het Belanghebbendenorgaan bestaat uit zes leden en deze leden vertegenwoordigen de geledingen van de werkgever, (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De samenstelling van het Belanghebbendenorgaan is per de datum van vaststelling van het jaarverslag als volgt:

- Ed Roijers (voorzitter) – namens de werkgever
- Willem Kooijman – namens de werkgever
- Rob Oosterhout – namens de werkgever
- Hessel Hollema – namens de pensioengerechtigden
- Carola Coeleman – namens de deelnemers
- vacature – namens de deelnemers

Op 1 november 2022 is Corry van Herpen gestopt als vertegenwoordiger namens de deelnemers. Het Belanghebbendenorgaan bedankt haar voor haar deskundige inbreng de afgelopen jaren. Vanuit de Ondernemingsraad van Holland Casino zal een nieuwe kandidaat worden voorgedragen.

Taken en bevoegdheden

De taken en bevoegdheden van het Belanghebbendenorgaan worden bepaald door het wettelijke kader, de Code Pensioenfondsen, de statuten en de reglementen van Stap.

Vergaderingen van het Belanghebbendenorgaan in 2022

Het Belanghebbendenorgaan heeft in 2022 twee vergaderingen gehad met het Bestuur. De eerste vergadering met het Bestuur vond plaats in mei. Deze vergadering stond in het teken van het deeljaarverslag 2021 met de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino. De tweede vergadering vond plaats in december. In deze vergadering zijn onderwerpen zoals het beleggingsplan 2023, de pensioenopbouw en premie voor 2023, het pensioenreglement 2023, de toeslagverlening, het communicatiejaarplan en het jaarplan 2023 van de Pensioenkring behandeld.

Het Belanghebbendenorgaan heeft in 2022 vier eigen vergaderingen gehad. Bij deze vergaderingen is een delegatie van het Bestuursbureau aanwezig geweest. In deze vergaderingen zijn de onderwerpen behandeld die in de vergaderingen met het Bestuur op de agenda stonden. Verder zijn onder meer de volgende onderwerpen behandeld:

- de Wet toekomst pensioenen;
- de haalbaarheidstoets;
- de rapportages van Pensioenkring Holland Casino;
- de verlenging van uitvoeringsovereenkomst;
- de zelfevaluatie van het Belanghebbendenorgaan;
- het risicobereidheidsonderzoek;
- de actuariële grondslagen, waaronder de ervaringssterfte.

Het Belanghebbendenorgaan had in november ook een overleg met een delegatie van de werkgever, waarin de aanpak van Holland Casino bij de Wtp transitie ter sprake kwam. Ook kwam daar de governance/rolverdeling van alle partijen bij de transitie aan de orde alsmede de communicatie.

Informatie-uitwisseling

Het Belanghebbendenorgaan ontvangt informatie en rapportages over de Pensioenkring van het Bestuursbureau via een eigen digitale vergaderomgeving. Dit betreft onder andere maand- en kwartaalrapportages en per kwartaal een risicomanagementrapportage. Daarnaast ontvangt het Belanghebbendenorgaan tenminste maandelijks een nieuwsbrief over de actualiteiten. Deze frequentie wordt verhoogd wanneer hiertoe aanleiding is. Daarnaast hebben de leden van Belanghebbendenorgaan toegang tot SPO Perform.

Stap heeft in 2022 twee themadagen voor leden van Belanghebbendenorganen georganiseerd. Tijdens de themadagen zijn onderwerpen behandeld zoals de Wet toekomst pensioenen, het IMVB-convenant en thematisch beleggen, een bewustwordingssessie voor compliance en keuzebegeleiding. Een aantal leden van het Belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino heeft deze themadagen bijgewoond.

Verslag over 2022

Het Belanghebbendenorgaan heeft in 2022 goedkeuring verleend aan:

- het beleggingsplan 2023;
- het jaarplan 2023 van de Pensioenkring;
- de selectie voor een externe partij en de opzet voor de zelfevaluatie van het Belanghebbendenorgaan;
- toepassing van het alternatieve ingroeipad voor de prijsinflatie voor het Toekomst Bestendig Indexeren;
- het toepassen van de AMvB voor extra indexatie.

Het Belanghebbendenorgaan heeft in 2022 advies gegeven over:

- het deel-jaarverslag 2021 met de financiële opstelling van de Pensioenkring over 2021;
- de ABTN 2022 van de Pensioenkring;
- de actuariële grondslag voor ervaringssterfte;
- het pensioenreglement 2023 van de Pensioenkring;
- het communicatiejaarplan 2023 van de Pensioenkring.

In de eigen vergaderingen van het Belanghebbendenorgaan zijn de maand- en kwartaalrapportages en de risicomanagementrapportage van de Pensioenkring behandeld. Het Belanghebbendenorgaan heeft in de eigen vergaderingen verdiepende vragen gesteld naar aanleiding van deze rapportages. Deze zijn door het Bestuursbureau beantwoord.

Zelfevaluatie

Het Belanghebbendenorgaan heeft in mei 2022 onder begeleiding van een externe partij een zelfevaluatie over 2021 uitgevoerd en vastgesteld.

Het algemene beeld uit de zelfevaluatie is:

- het BO functioneert goed, is betrokken en werkt goed en collegiaal samen;
- de relatie met het Bestuur is open en goed;
- de interactie met de Raad van Toezicht is zeer beperkt.

Het BO stelde verder vast dat:

- de juiste prioriteiten worden gesteld;
- er een voldoende kritische en kritisch/opbouwende houding is;

- de samenwerking met het Bestuursbureau en de ondersteuning door het Bestuursbureau goed is;

Er is nog specifiek stil gestaan bij de verantwoording jegens de belanghebbenden. Alle leden van het Belanghebbendenorgaan concluderen dat deze in formele zin prima voldoet. Ook in informele zin zijn er, zo wordt geconstateerd, voldoende afstemmingsmomenten zowel aan de zijde van de werkgever als aan de zijde van de actieven.

Geconstateerd is dat de verbinding met Holland Casino dunner wordt nu nog slechts 1 lid van het Belanghebbendenorgaan daadwerkelijk in dienst is bij Holland Casino. Zowel aan werkgeverszijde als aan werknemerszijde wordt dit punt als aandachtspunt meegenomen in het informele overleg.

Bevindingen

Deze verklaring heeft betrekking op het verslagjaar 2022. Het Belanghebbendenorgaan heeft de volgende bevindingen.

Financieel

Het verloop van de dekkingsgraad werd in 2022 bepaald door drie factoren met elk afzonderlijk een bijzonder groot effect. Enerzijds is de rente sterk gestegen, anderzijds was het beleggingsrendement over alle beleggingscategorieën flink negatief. Per saldo was het effect van de rente en het beleggingsrendement op de dekkingsgraad positief.

Door de toeslagverlening van 6,38% per eind december is 2022 uiteindelijk afgesloten met een lagere actuele dekkingsgraad dan het aan het begin van het jaar. De actuele dekkingsgraad is gedaald naar 118,3% (125,3% per eind 2021). De beleidsdekkingsgraad is hoger geëindigd op 123,5% (117,5% per eind 2021).

Toeslagverlening

De financiële situatie van de Pensioenkring was per 30 september 2022 goed genoeg voor een gedeeltelijke toeslag. De pensioenen werden op 31 december 2022 verhoogd met 6,38%. Naast de reguliere toeslag van 4,65% is er gebruik gemaakt van de AMvB voor extra indexatie.

Beleggingen

Het totale beleggingsrendement in 2022 bedroeg -30,9%. De afdekking van het renterisico had vanwege de hogere rente een sterk negatief effect op het rendement en dat gold in mindere mate ook voor de valutaafdekking. Exclusief de afdekking van het renterisico en de valutaafdekking bedroeg het rendement -13,1%. Dit is licht hoger dan de benchmark (-13,3%).

Naar het oordeel van het Belanghebbendenorgaan is het rendement vanzelfsprekend niet tevredenstellend. De oorlog in de Oekraïne heeft een grote impact op de financiële markten gehad en onze Pensioenkring heeft daarin resultaten geboekt die vergelijkbaar zijn met andere pensioenfondsen. Een extra verlies moest worden geïncasseerd vanuit de afdekking van het renterisico, die aan begin van het jaar juist verhoogd was uit voorzichtigheidsmotieven in verband met de naderende transitie.

Begin 2023 is de beleggingscategorie bedrijfsobligaties aangepast. Er is op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen een vervolgstap gemaakt waarbij de Euro Bedrijfsobligaties deels zijn omgezet naar een actief mandaat, deels naar een passief wereldwijd mandaat (exclusief financials) en deels naar Green Bonds.

Verslaglegging en verantwoording

Het Belanghebbendenorgaan is van mening dat de verslaglegging en het afleggen van verantwoording goed en professioneel geregeld zijn. De maandelijkse verslaglegging en de kwartaalrapportages stellen het Belanghebbendenorgaan voldoende in staat het Bestuur en de uitvoerders te beoordelen.

De transitie naar de Wtp stelt grote eisen aan een zorgvuldige aanpak. Het Belanghebbendenorgaan heeft de indruk dat Stap de processen goed onder controle heeft en verwacht dat alle voorbereidingen tijdig zullen zijn afgerond. Het overleg met de sociale partners ter zake loopt naar behoren. De verwachting is dat Pensioenkring Holland Casino binnen Stap één van de eersten zal zijn die daadwerkelijk zal overgaan.

Het totale oordeel

Op grond van het voorgaande komt het Belanghebbendenorgaan tot het volgende totale oordeel.

Ondanks de teleurstellende en sterk negatieve resultaten is de beleidsdekkingsgraad naar een dusdanig niveau gestegen dat de transitie toch met vertrouwen tegemoet kan worden gezien. Wat wel tot tevredenheid stemt is dat de Pensioenkring voor het eerst sinds jaren een aanzienlijke indexatie heeft kunnen geven.

Het Belanghebbendenorgaan adviseert op grond van het voorgaande positief over het deel-jaarverslag 2022 met de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino en spreekt tevens zijn waardering uit naar het Bestuur van Stap over de wijze waarop het zich ingezet heeft om Pensioenkring Holland Casino tijdig en zorgvuldig te betrekken bij en te informeren over het te voeren beleid.

Houten, 17 mei 2023

Belanghebbendenorgaan Pensioenkring Holland Casino

Ed Roijers (voorzitter)

Willem Kooiman

Rob Oosterhout

Hessel Hollema

Carola Coeleman

Reactie Bestuur

Met waardering voor de betrokkenheid van de leden van het Belanghebbendenorgaan heeft het Bestuur kennis genomen van het verslag van het Belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino en het positieve oordeel over het in 2022 gevoerde beleid.

Het Bestuur bedankt het Belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino voor de verrichte werkzaamheden en kijkt er naar uit de constructieve samenwerking met het Belanghebbendenorgaan in de toekomst voort te zetten.

13. Financiële opstelling Pensioenkring Holland Casino

13.1 Balans per 31 december 2022

(na resultaatbestemming)

(bedragen x € 1.000)		31-12-2022	31-12-2021
ACTIVA			
Beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	1		
Vastgoedbeleggingen		72	73
Aandelen		704.973	1.184.369
Vastrentende waarden		760.217	960.338
Derivaten		18.981	2.533
Overige beleggingen		471.108	137.708
		1.955.351	2.285.021
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	2	69	104
Vorderingen en overlopende activa	3	4.539	4.268
Overige activa	4	2.111	2.503
TOTAAL ACTIVA		1.962.070	2.291.896
PASSIVA			
Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino	5	245.100	460.066
Technische voorzieningen			
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	6	1.336.520	1.816.415
Derivaten	7	378.891	12.752
Overige schulden en overlopende passiva	8	1.559	2.663
TOTAAL PASSIVA		1.962.070	2.291.896

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

13.2 Staat van baten en lasten

(bedragen x € 1.000)		2022	2021
BATEN			
Premiebijdragen voor risico Pensioenkring Holland Casino	9	26.205	25.906
Beleggingsresultaten risico Pensioenkring Holland Casino	10	-694.905	207.335
Baten uit herverzekering	11	-34	-66
Overige baten	12	38	1
TOTAAL BATEN		-668.696	233.176
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	13	23.322	21.666
Pensioenuitvoeringskosten	14	1.061	917
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	15		
Pensioenopbouw		28.086	29.331
Toeslagverlening		112.316	7.325
Wijziging pensioenregeling		0	-1.419
Rentetoevoeging		-8.956	-9.422
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-24.180	-22.392
Wijziging marktrente		-610.481	-141.164
Wijziging actuariële grondslagen		21.251	-2.593
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten		-1.812	-1.259
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		3.916	-1.149
		-479.860	-142.742
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	16	-34	-66
Saldo herverzekering	17	-36	-51
Saldo overdrachten van rechten	18	1.811	1.522
Overige lasten	19	6	14
TOTAAL LASTEN		-453.730	-118.740
Saldo van baten en lasten		-214.966	351.916
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>			
Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino		-214.966	351.916
Totaal saldo van baten en lasten		-214.966	351.916

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten.

13.3 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
KASSTROOM UIT PENSIOENACTIVITEITEN		
Ontvangsten		
Ontvangen premiebijdragen voor risico Holland Casino	25.965	22.745
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	2.187	516
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	36	51
Ontvangst inzake weerstandsvermogen	1.245	0
Overig ontvangsten	38	100
	29.471	23.412
Uitgaven		
Betaalde pensioenuitkeringen	-23.298	-21.623
Betaald in verband met overdracht van rechten	-4.577	-1.766
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.027	-941
Afdracht inzake weerstandsvermogen	0	-529
Overig uitgaven	-6	-14
	-28.908	-24.873
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	563	-1.461
KASSTROOM UIT BELEGGINGSACTIVITEITEN		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten voor risico Pensioenkring Holland Casino	-4.464	9.905
Verkopen en aflossingen van beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	1.396.658	179.364
	1.392.194	189.269
Uitgaven		
Aankopen beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	-1.109.020	-112.512
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-2.602	-1.548
	-1.111.622	-114.060
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	280.572	75.209
Netto kasstroom	281.135	73.748
Koers-/omrekenverschillen	1.230	-399
Mutatie liquide middelen	282.365	73.349
Liquide middelen per 1 januari	122.385	49.036
Liquide middelen per 31 december	404.750	122.385
Mutatie liquide middelen	282.365	73.349
Waarvan:		
Voor risico pensioenfonds (4)	2.111	2.503
Binnen de beleggingsportefuille	402.639	119.882
Liquide middelen per 31 december	404.750	122.385

Liquide middelen binnen de beleggingsportefeuille:

- Money Market Funds	0	106.434
- Cash collateral	371.235	4.759
- Liquide middelen bij de vermogensbeheerder	31.404	8.689
Totaal (1)	402.639	119.882

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

13.4 Toelichting op de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino

Algemeen

Activiteiten

Pensioenkring Holland Casino is een Pensioenkring met een eigen afgescheiden positie binnen Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap (Stap). Pensioenkring Holland Casino is op 1 juli 2017 opgericht. Pensioenkring Holland Casino is ontstaan na een collectieve waardeoverdracht vanuit Stichting Pensioenfonds Holland Casino.

Het doel van Pensioenkring Holland Casino is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan pensioengerechtigden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt Pensioenkring Holland Casino uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. De Belastingdienst hanteert voor een algemeen pensioenfonds (inclusief de Pensioenkringen) één fiscaal nummer. Daarom treedt Stap voor bepaalde geldstromen, zoals uitkeringen, als kassier voor Pensioenkring Holland Casino op. Pensioenkring Holland Casino geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de aangesloten ondernemingen.

Overeenstemmingsverklaring

De financiële opstelling is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Het Bestuur heeft op 31 mei 2023 deze financiële opstelling vastgesteld.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Grondslagen

Algemene grondslagen

Alle bedragen in de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino zijn vermeld in € 1.000, tenzij anders is aangegeven. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste stelsel- en schattingswijzigingen zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen.

Continuïteitsveronderstelling

De financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino is opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling. Voor de toelichting op de continuïteit wordt verwezen naar de toelichting op het eigen vermogen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar Pensioenkring Holland Casino zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van Pensioenkring Holland Casino.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta in euro's zijn:

	31 december 2022	Gemiddeld 2022	31 december 2021	Gemiddeld 2021
USD	0,9370	0,9495	0,8794	0,8454
GBP	1,1271	1,1726	1,1910	1,1632
JPY	0,0071	0,0072	0,0076	0,0077

Schattingswijziging

De opstelling van de financiële opstelling in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende posten in de financiële opstelling. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

In september 2022 heeft het Koninklijk Actuarieel Genootschap de Prognosetafel AG2022 gepubliceerd. De Pensioenkring is per 30 september 2022 overgegaan op deze prognosetafel en dit heeft een verhogend effect op de voorziening pensioenverplichtingen van 10.597 en heeft een negatief effect op de dekkinggraad van 1,0%-punt. Ook heeft een aanpassing van de correctiefactoren op de sterftekansen, ofwel de ervaringssterfte, plaatsgevonden. Deze aanpassing is doorgevoerd per 31 december 2022 en heeft een verhogend effect op de voorziening pensioenverplichtingen van 9.387 en een negatief effect op de dekkinggraad van 0,8%-punt.

Daarnaast heeft er een aanpassing plaatsgevonden in de gehanteerde partnerfrequentie, de opslag voor wezenpensioen en in het verwachte leeftijdsverschil tussen mannen en vrouwen. In het jaarwerk zijn deze wijzigingen per 31 december 2022 doorgevoerd. De impact van deze gewijzigde actuariële grondslagen (exclusief wijziging sterftegrondslagen) hebben een verhogende effect op de voorziening pensioenverplichtingen van 1.267 en een negatief effect op de dekkinggraad van 0,1%-punt.

Dekkingsgraden

De feitelijke dekkinggraad van Pensioenkring Holland Casino wordt berekend door op balansdatum het pensioenvermogen te delen door de totale technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkinggraad wordt berekend als de dekkinggraad gedeeld door de grens voor Toekomst Bestendig Indexeren (TBI-grens) per 30 september 2022. De TBI-grens per 30 september van een jaar is bepalend voor het besluit of de volledige toeslag op basis van Toekomst Bestendig Indexeren kan worden toegekend.

De beleidsdekkinggraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkinggraden over de laatste 12 maanden. Bij de bepaling van de beleidsdekkinggraad wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkinggraden.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Onder waardering tegen actuele waarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen de netto vermogenswaarde per balansdatum, die is gebaseerd op de actuele waarde.

Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Niet beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende taxatiewaarde. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen is gebaseerd op het aandeel dat Pensioenkring Holland Casino heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde vastgoedbelegging per balansdatum.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de marktnotering per balansdatum. De waardering van niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen de netto vermogenswaarde per balansdatum, die is gebaseerd op de actuele waarde.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijden.

De beleggingen in het MM Dutch Mortgage Fund worden gekwalificeerd als beleggingen waarvan de waarde is vastgesteld op basis van een waarderingsmodel. De bepaling van de waarde van de hypothecaire vorderingen binnen de onderliggende hypotheekfondsen geschiedt door de toekomstige contractuele kasstromen te verdisconteren en rekening houdend met vervroegde aflossingen.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op marktwaarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Indien een derivatenpositie negatief is wordt het bedrag onder de schulden verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde. De actuele waarde van niet-beursgenoteerde participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat Pensioenkring Holland Casino heeft in het eigen vermogen van de betreffende beleggingsinstellingen per balansdatum.

Onder de overige beleggingen worden tevens vorderingen en schulden voor de beleggingen gepresenteerd.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Bij de waardering worden de bij een verzekeraar verzekerde pensioenuitkeringen contant gemaakt met de rentetermijnstructuren de actuariële grondslagen van Pensioenkring Holland Casino.

Conform RJ 610 paragraaf 224 is de latente vordering op de verzekeraar gelijkgesteld aan het herverzekeringsdeel technische voorzieningen. De kredietwaardigheid van de verzekeraar is dusdanig dat het Bestuur van mening is dat een eventueel kredietrisico niet significant is en daardoor afwaardering voor het kredietrisico niet benodigd is.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. De liquide middelen in verband met beleggingstransacties behoren niet tot de overige activa.

Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino

De algemene reserve van Pensioenkring Holland Casino wordt bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van Pensioenkring Holland Casino en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van Pensioenkring Holland Casino wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen.

Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het Bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-ante- condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

De berekeningen voor de voorziening pensioenverplichtingen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De voorziening pensioenverplichting wordt berekend als de contante waarde van de op de balansdatum opgebouwde pensioenen inclusief de eventueel op 31 december toe te kennen verhoging in verband met toeslagverlening, voor zover hiertoe besloten is voor 31 december.

- Voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt de TV voor het arbeidsongeschikte deel berekend als de contante waarde van de op de pensioendatum in uitzicht gestelde pensioenen bij een tot die datum voortgezette pensioenopbouw. Hierbij wordt rekening gehouden met een revalidatiekans van 20%. In de voorziening voor het ingegaan (excedent-) arbeidsongeschiktheidspensioen wordt eveneens rekening gehouden met een revalidatiekans van 20%.
- Voor mannen en vrouwen is gebruik gemaakt van de in 2022 door het Koninklijk Actuarieel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG2022 (2021: Prognosetafel AG2020). Om rekening te houden met het gegeven dat de populatie van de Pensioenkring af kan wijken van de totale populatie waarop de prognosetafel is gebaseerd, worden leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de sterftekansen toegepast. Deze correctiefactoren zijn in 2022 vastgesteld met het Demographic Horizons™ model van Aon (Aon ervaringssterfte 2022, 2021: Aon ervaringssterfte 2018).
- De reservering voor het partnerpensioen wordt voor pensioendatum bepaald op basis van partnerfrequenties (2021: Gehuwdheidsfrequenties). Na pensioendatum wordt uitgegaan van een bepaalde partner.
- Voor latent wezenpensioen wordt 1,5% van de voorziening pensioenverplichtingen voor het latent nabestaandepensioen van actieve, premievrije en arbeidsongeschikte deelnemers gereserveerd (2021: 2,0%).
- Het leeftijdsverschil tussen vrouw en man wordt gesteld op 2 jaar (2021: 3 jaar).
- De leeftijd op balansdatum is gelijk aan de reglementaire pensioenleeftijd verminderd met de toekomstige duur.
- De leeftijd en duur worden in maanden nauwkeurig vastgesteld, waarbij de geboortedatum gelijk wordt gesteld aan de 1e dag van de maand volgend op de geboortemaand.
- Ter dekking van toekomstige administratiekosten en excassokosten is een separate kostenvoorziening gevormd.
- Als rekenrente voor de voorziening pensioenverplichtingen wordt de rentetermijnstructuur per 31 december van het betreffende boekjaar, zoals die door DNB is gepubliceerd, gehanteerd.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Bij de waardering worden de verzekerde pensioenuitkeringen contant gemaakt met de rentetermijnstructuur en de actuariële grondslagen van Pensioenkring Holland Casino. Conform RJ 610 paragraaf 224 is de latente vordering op de herverzekeraar gelijkgesteld aan het herverzekeringsdeel technische voorzieningen.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de technische voorzieningen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat van het betreffende boekjaar.

Premiebijdragen voor risico Pensioenkring Holland Casino (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra storting en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Beleggingsresultaten risico Pensioenkring Holland Casino

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden in dit verband rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten verstaan.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten vermogensbeheer worden de kosten voor fiduciair beheer verstaan. Deze kosten worden verantwoord op basis van de opgave van de vermogensbeheerder.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen en dergelijke. Deze kosten worden verantwoord op basis van de opgave van de vermogensbeheerder.

Mutatie weerstandsvermogen

De mutatie weerstandsvermogen betreft het afgedragen bedrag aan Stap. In geval van een storting wordt deze als last verantwoord en in geval van vordering als bate. De financiering van het weerstandsvermogen vindt plaats door:

- Een opslag van 0,2% op de pensioenpremie;
- Een opslag van 0,2% op de koopsom bij een collectieve waardeoverdracht, danwel vanuit de vrijval van de kostenvoorziening;
- Een afslag van 0,2% op het bruto beleggingsrendement bij autonome groei van het belegd vermogen;
- Een onttrekking ter grootte van 0,2% van de wettelijke overdrachtswaarde bij inkomende individuele waardeoverdrachten;
- Saldering van het rendement op het belegde weerstandsvermogen ten gunste of ten laste van het bruto beleggingsrendement;
- Een onttrekking als gevolg van een uitgaande collectieve waardeoverdracht.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Stap berekent kosten door aan Pensioenkring Holland Casino. Het gaat daarbij om de volgende componenten:

- Uitvoeringskosten pensioenbeheer: administratiekostenvergoeding voor de pensioenadministratie bij TKP en meerwerk-activiteiten die conform afspraak worden doorbelast.
- Exploitatiekosten Stap: een percentage van het belegd vermogen, die op maandbasis in rekening wordt gebracht en kosten gemaakt door derde partijen die conform gemaakte afspraken worden doorbelast.
- Overige pensioenuitvoeringskosten die conform afspraak door de Pensioenkring danwel een aangesloten werkgever worden betaald.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Toeslagverlening

Pensioenkring Holland Casino streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de som van 50% van de loonontwikkeling volgens de cao en 50% van de ontwikkeling van de prijsindex. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat er geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald.

Pensioenkring Holland Casino streeft ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenaanspraken (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen door middel van de som van de helft van de procentuele jaarstijging van het consumentenprijsindexcijfer (CPI) alle bestedingen (afgeleid) per 30 september en de helft van het percentage van de algemene loonsverhoging bij de werkgever in het afgelopen jaar. Ook deze toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

Vanaf een beleidsdekkingsgraad van boven de toekomstbestendige toeslaggrens mag 20% van het vermogen boven deze grens gebruikt worden voor het ongedaan maken van kortingen en of het inhalen van gemiste toeslagen. Het inhalen van een eventuele indexatieachterstand en herstel van kortingen zal als volgt worden toegepast:

- volledige toeslagverlening;
- herstel van kortingen;
- inhaal van indexatieachterstand.

De verjaringstermijn van niet verleende toeslagen is 10 jaar.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,486% (2021: -0,533%) op basis van de éénjaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2021 (2021: de éénjaarsrente van de DNB-curve van 31 december 2020).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval voor de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder de regel wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële grondslagen

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien voor de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen voor sterfte, langlevens en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van Pensioenkring Holland Casino.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het Bestuur. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen tarieven van Pensioenkring Holland Casino, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van Pensioenkring Holland Casino wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo herverzekeringen

De inkomende en uitgaande geldstromen worden gesaldeerd opgenomen en verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen onder de overige activa en de liquide middelen en de op korte termijn zeer liquide activa onder de overige beleggingen. De op korte termijn zeer liquide activa zijn die beleggingen die zonder beperkingen en zonder materieel risico van waardeverminderingen als gevolg van de transactie kunnen worden omgezet in geldmiddelen.

13.5 Toelichting op de balans per 31 december 2022

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Vastgoedbeleggingen	72	73
Aandelen	704.973	1.184.369
Vastrentende waarden	760.217	960.338
Derivaten	18.981	2.533
Overige beleggingen	471.108	137.708
Totaal	1.955.351	2.285.021

(bedragen x € 1.000)	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	73	1.184.369	960.338	-10.219	137.708	2.272.269
Aankopen	0	987.169	6.141	-1.289	519.521	1.511.542
Verkopen	0	-1.298.616	-76.785	55.614	-183.306	-1.503.093
Herwaardering	-1	-167.949	-129.477	-404.016	-3.185	-704.628
Overige mutaties	0	0	0	0	370	370
Stand per 31 december 2022	72	704.973	760.217	-359.910	471.108	1.576.460
Schuldpositie derivaten (credit)						378.891
Totaal						1.955.351

De grote mutaties met betrekking tot de aan- en verkopen worden veroorzaakt door wijzigingen in het mandaat, zoals het omzetten van wereldaandelenportefeuille ontwikkelde markten naar de MSCI World SRI Index, en het beëindigen van de separate Europa allocatie binnen aandelen. De waarde van de cash collateral is toegenomen, omdat er een negatief resultaat behaald is op de rentederivaten, waardoor de klant genoodzaakt is om cash collateral te leveren aan de tegenpartij.

De aangehouden beleggingen voor de regeling vrijwillige eigen bijdrage (VEB-regeling) van 274 (2021: 318) zijn onderdeel van de totale beleggingsportefeuille.

De overige mutaties onder de overige beleggingen bestaan uit toe- en afname van liquide middelen binnen de beleggingsportefeuille en de mutaties binnen de vorderingen en schulden voor de beleggingen, die onder de overige beleggingen worden gepresenteerd.

De overige beleggingen hebben betrekking op het Cash collateral (371.235), Money Market fund (40.316), overige vorderingen (16.933), Private equity (13.245) en liquide middelen bij de vermogensbeheerder (31.404) en deze zijn kortlopend.

Daarnaast bestaan de overige beleggingen uit schulden voor beleggingen en dit betreft een aantal nog uit te voeren beleggingsorders (-2.025) en deze zijn kortlopend.

Het economisch risico ligt bij Pensioenkring Holland Casino. Het juridisch eigendom is ondergebracht bij Stap.

(bedragen x € 1.000)	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2021	79	1.051.250	885.561	61.448	65.620	2.063.958
Aankopen	0	0	128.091	-15.579	0	112.512
Verkopen	0	-116.949	-75.649	15.014	-1.780	-179.364
Herwaardering	-6	250.068	22.335	-71.102	-651	200.644
Overige mutaties	0	0	0	0	74.519	74.519
Stand per 31 december 2021	73	1.184.369	960.338	-10.219	137.708	2.272.269
Schuldpositie derivaten (credit)						12.752
Totaal						2.285.021

Vastgoed beleggingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijn de participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	72	73
Totaal	72	73

Dit betreft participaties in een beleggingsinstelling die winkelpanden in zijn portefeuille heeft.

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

Aandelen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Beursgenoteerde en niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	704.973	1.184.369
Totaal	704.973	1.184.369

Pensioenkring Holland Casino belegt niet in de werkgever.

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

Vastrentende waarden

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Obligatiefondsen	137.729	193.703
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden	290.411	367.705
Hypotheekfondsen	332.076	398.930
Totaal	760.217	960.338

De waarde in de Hypotheekfondsen betreft beleggingen in het MM Dutch Mortgage Fund.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5% van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Duitse staatsobligaties	138.602	18,2%	194.810	20,3%
Totaal	138.602	18,2%	194.810	20,3%

Derivaten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Valutaderivaten	18.474		-5.280	
Rentederivaten	-376.927		-4.940	
Overige derivaten	-1.457		0	
Totaal	-359.910		-10.220	

In de bovenstaande weergave zijn zowel de positieve als negatieve derivaten meegenomen. Een toelichting voor de derivatenpositie is opgenomen in de paragraaf Risicobeheer.

Overige beleggingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Money Market funds	40.316		106.434	
Cash Collateral	371.235		4.759	
Private equity	13.245		17.848	
Schulden inzake beleggingen	-2.025		-23	
Vorderingen inzake beleggingen	16.933		0	
Liquide middelen bij de vermogensbeheerder	31.404		8.690	
Totaal	471.108		137.708	

De waarde van de Cash collateral is toegenomen, omdat er een negatief resultaat behaald is op de rentederivaten, waardoor de klant genoodzaakt is om Cash collateral te leveren aan de tegenpartij.

De vorderingen en schulden voor beleggingen worden niet separaat op de balans onder de overige vorderingen en schulden gepresenteerd, maar zijn onder de overige beleggingen opgenomen. De vorderingen en schulden voor beleggingen zijn kortlopend.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5% van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Fidelity Institutional Liquidity Fund PLC	8.878	1,9%	55.935	40,6%
Morgan Stanley Liquidity Funds	31.438	6,7%	50.499	36,7%
Unigestion Euro Choice V	12.300	2,6%	15.672	11,4%
Totaal	52.616	11,2%	122.106	88,7%

Securities lending

Pensioenkring Holland Casino participeert niet in securities lending programma's.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van Pensioenkring Holland Casino gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van Pensioenkring Holland Casino kan gebruik worden gemaakt van afgeleide marktnoteringen. Echter, voor het MM Dutch Mortgage Fund wordt gebruik gemaakt van waardering door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

(bedragen x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Afgeleide markt- noteringen	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
Vastgoedbeleggingen	0	72	0	0	72
Aandelen	0	704.973	0	0	704.973
Vastrentende waarden	137.729	290.412	332.076	0	760.217
Derivaten	-1.457	-358.453	0	0	-359.910
Overige beleggingen	0	40.316	13.245	417.547	471.108
Stand per 31 december 2022	136.272	677.320	345.321	417.547	1.576.460

De posities uit hoofde van de derivaten betreffen zowel positieve als negatieve posities. Een toelichting voor de derivatenposities is opgenomen in de paragraaf Risicobeheer.

(bedragen x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Afgeleide markt- noteringen	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
Vastgoedbeleggingen	0	73	0	0	73
Aandelen	0	1.184.369	0	0	1.184.369
Vastrentende waarden	193.703	367.705	398.930	0	960.338
Derivaten	0	-10.220	0	0	-10.220
Overige beleggingen	0	106.434	17.848	13.426	137.708
Stand per 31 december 2021	193.703	1.648.361	416.778	13.426	2.272.268

2. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	69	104
Totaal	69	104

Er zijn twee gesloten herverzekeringscontracten op basis waarvan Pensioenkring Holland Casino periodiek uitkeringen ontvangt. Het betreft een uitkering van nabestaandenpensioen door Nationale Nederlanden en uitkeringen voor aanvullend arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling pensioenopbouw door Zwitserleven. Ultimo 2022 bestaat het aandeel herverzekeraar nog uit uitkeringen voor 19 deelnemers (2021: 23 deelnemers). De contante waarde van de toekomstige uitkeringen van de herverzekeraar is op de balans opgenomen als herverzekeringsdeel technische voorzieningen.

De kredietwaardigheid van Nationale Nederlanden en Zwitserleven is dusdanig dat het Bestuur van mening is dat een eventueel kredietrisico niet significant is en daardoor afwaardering voor het kredietrisico niet benodigd is.

3. Vorderingen en overlopende activa

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Vorderingen op de werkgever	4.508	4.268
Overige vorderingen en overlopende activa	31	0
Totaal	4.539	4.268

De 'Vorderingen op de werkgever' bestaan voornamelijk uit de premiebijschatting van november en december 2022 van 4.394. De premies over deze maanden zijn respectievelijk in januari en februari aan de werkgever gefactureerd. Daarnaast is er een nota van 114 naar de werkgever gestuurd voor pensioenuitvoeringskosten en kosten voor WTP, waarvan is afgesproken dat deze worden betaald door de werkgever.

De overige vorderingen bestaan uit de voorlopige afrekening voor de administratiekostenvergoeding 2022 (25) en nog te ontvangen creditrente op basis van het openstaand banksaldo (6).

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

4. Overige activa

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Liquide middelen	2.111	2.503
Totaal	2.111	2.503

Pensioenkring Holland Casino heeft twee bankrekeningen, waarvan één met name wordt gebruikt voor de financiële verrekening met Stap. Stap betaalt de pensioenuitkeringen aan de pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino en betaalt een deel van de pensioenuitvoeringskosten aan crediteuren. De tweede bankrekening wordt gebruikt voor de verwerking van waardeoverdrachten klein pensioen. De liquide middelen bij banken staan ter vrije beschikking van Pensioenkring Holland Casino.

De liquide middelen komen economisch toe aan Pensioenkring Holland Casino. Het juridisch eigendom ligt bij Stap.

PASSIVA

5. Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	460.066	108.150
Uit bestemmingssaldo van baten en lasten	-214.966	351.916
Stand per 31 december	245.100	460.066

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Feitelijke dekkingsgraad	118,3%	125,3%
Reële dekkingsgraad	92,4%	94,4%
Beleidsdekkingsgraad	123,5%	117,5%

De feitelijke dekkingsgraad van Pensioenkring Holland Casino wordt berekend door op de balansdatum het pensioenvermogen te delen door de totale technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad wordt berekend door de beleidsdekkingsgraad te delen door de grens voor Toekomst Bestendig Indexeren (TBI-grens) per 30 september 2022. De TBI-grens per 30 september van een jaar is bepalend voor het besluit of de volledige toeslag op basis van Toekomst Bestendig Indexeren kan worden toegekend.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Bij de bepaling van de beleidsdekkingsgraad wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt Pensioenkring Holland Casino gebruik van het standaard model. Het Bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van Pensioenkring Holland Casino. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de paragraaf 'Risicobeheer'.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist eigen vermogen op 31 december:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino	245.100	18,3%	460.066	25,3%
Minimaal vereist eigen vermogen	55.565	4,2%	75.434	4,2%
Vereist eigen vermogen	308.598	23,1%	392.405	21,6%

De vermogenspositie van de Pensioenkring Holland Casino op basis van de beleidsdekkingsgraad wordt gekarakteriseerd als een situatie met een toereikende solvabiliteit (2021: reservetekort).

Herstelplan

De Pensioenkring hoefde in 2022 geen herstelplan meer in te dienen, omdat de dekkingsgraad (125,3%) per 31 december 2021 hoger ligt dan de dekkingsgraad die hoort bij het vereist vermogen (121,6%). Daarmee was Pensioenkring Holland Casino uit herstel.

De situatie is eind 2022 ongewijzigd, omdat de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2022 (123,5%) hoger ligt dan de vereiste dekkingsgraad per 31 december 2022 (123,1%).

Minimaal vereist vermogen

Indien de beleidsdekkingsgraad gedurende vijf achtereenvolgende jaren (6 peilmomenten) lager is dan het vermogen horende bij het minimaal vereist vermogen, dienen de pensioenaanspraken en -rechten gekort te worden. Dit betreft de korting op basis van de Maatregel minimaal vereist eigen vermogen (de zogenoemde MVEV-korting). Het korten is hierbij onvoorwaardelijk, maar mag worden verdeeld over (maximaal) 10 jaar.

Ultimo 2022 is de beleidsdekkingsgraad (123,5%) hoger dan de dekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist vermogen (104,2%). De MVEV-korting is per 31 december 2022 voor Pensioenkring Holland Casino dus niet aan de orde.

Statutaire regelingen voor de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen voor de bestemming van het resultaat. Het negatieve saldo van de staat van baten en lasten, van 214.966 over het boekjaar, verlaagt de algemene reserve van Pensioenkring Holland Casino.

6. Technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	1.336.451	1.816.311
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	69	104
Totaal	1.336.520	1.816.415

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	1.816.311	1.959.053
Pensioenopbouw	28.086	29.331
Toeslagverlening	112.316	7.325
Wijziging pensioenregeling	0	-1.419
Rentetoevoeging	-8.956	-9.422
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-24.180	-22.392
Wijziging marktrente	-610.481	-141.164
Wijziging actuariële grondslagen	21.251	-2.593
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	-1.812	-1.259
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	3.916	-1.149
Stand per 31 december	1.336.451	1.816.311

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Per 31 december 2022 is een toeslag verleend van 6,38% (2021: 0,38%) aan zowel de actieven als de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino. De gemiste toeslag bedraagt voor beide groepen deelnemers 3,45% per 31 december 2022 (2021: 1,66%).

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,486% (2021: -0,533%) op basis van de éénjaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2021 (2021: de éénjaarsrente van de DNB curve van 31 december 2020).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijziging marktrente.

Daarnaast heeft DNB er in 2020 voor gekozen om de nieuwe UFR-methode gefaseerd in te voeren. De tweede aanpassing heeft per 1 januari 2022 plaatsgevonden. Het totale effect van de wijziging van de rente heeft een verlagend effect op de voorziening pensioenverplichtingen en bedraagt -610.481. Hiervan wordt -612.131 veroorzaakt door de reguliere wijziging van de (markt)rente en +1.650 door de aanpassing van de UFR-methodiek.

Rentepercentage per	31-12-2022	31-12-2021
	2,54%	0,58%

Wijziging actuariële grondslagen

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien voor de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van de veronderstellingen voor sterfte, langlevens en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van de Pensioenkring.

In september 2022 heeft het Koninklijk Actuarieel Genootschap de Prognosetafel AG2022 gepubliceerd. De Pensioenkring is per 30 september 2022 overgegaan op deze prognosetafel en dit heeft een verhogend effect op de voorziening pensioenverplichtingen van 10.597. Ook heeft een aanpassing van de correctiefactoren op de sterftetekansen, ofwel de ervaringssterfte, plaatsgevonden. Deze aanpassing is doorgevoerd per 31 december 2022 en heeft een verhogend effect op de voorziening pensioenverplichtingen van 9.387.

Daarnaast heeft er een aanpassing plaatsgevonden in de gehanteerde partnerfrequentie, de opslag voor wezenpensioen en in het verwachte leeftijdsverschil tussen mannen en vrouwen. In het jaarwerk zijn deze wijzigingen per 31 december 2022 doorgevoerd. De impact van deze gewijzigde actuariële grondslagen (exclusief wijziging sterftegrondslagen) hebben een verhogend effect op de voorziening pensioenverplichtingen van 1.267.

Wijziging uit hoofde overdracht van rechten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Toevoeging aan de technische voorzieningen	2.116	563
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-3.928	-1.822
Totaal	-1.812	-1.259

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Resultaat op kanssystemen:		
- Sterfte	-496	-2.108
- Arbeidsongeschiktheid	-345	1.348
- Mutaties	-14	-14
Overige technische grondslagen	4.771	-375
Totaal	3.916	-1.149

Onder sterfte is de afwijking tussen de werkelijke sterfte ten opzichte van de veronderstelde sterfte weergegeven.

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid van -345 ontstaat doordat de werkelijke schade als gevolg van invalidering afwijkt van de in de premiestelling veronderstelde invalidering.

Onder overige technische grondslagen is het effect voor de mutatie van de kostenvoorziening in de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. De kostenvoorziening wordt jaarlijks per 31 december vastgesteld, waarbij de verwachte kosten, de inflatie, de schalingsfactor en de discontovoet op basis van de gegevens per 31 december worden geactualiseerd. Ultimo 2022 heeft de mutatie van de kostenvoorziening een verhogend effect op de voorziening pensioenverplichtingen van 4.771.

De voorziening pensioenverplichtingen, inclusief het herverzekerde deel van de technische voorzieningen is naar categorieën deelnemers als volgt samengesteld:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
	Voorziening	Aantallen	Voorziening	Aantallen
Actieven	521.160	3.740	776.799	3.576
Pensioengerechtigden	321.069	1.151	369.039	1.197
Gewezen	454.159	6.138	634.367	6.013
	1.296.388	11.029	1.780.205	10.786
Overig	40.132	0	36.210	0
Voorziening pensioenverplichtingen	1.336.520	11.029	1.816.415	10.786

'Overig' bestaat uit de reservering voor toekomstige uitvoeringskosten voor de uitvoering van de pensioenregeling.

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling is een zogeheten Collectieve Defined Contribution (CDC)-regeling. Het is een middelloonregeling met voorwaardelijke toeslagen met een pensioenleeftijd van 67 jaar. De regeling draagt het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Het opbouwpercentage in 2022 bedraagt 1,4% (2021: idem). De pensioengrondslag is gelijk aan 100% van het bruto pensioeninkomen als beschreven in de cao van Holland Casino onder aftrek van een franchise.

De pensioenregeling van de Pensioenkring is in 2021 gewijzigd. De Pensioenkring is overgestapt van een middelloonregeling met partnerpensioen op opbouwbasis naar een middelloonregeling met partnerpensioen op risicobasis. Hiernaast is ook de ondergrens van 95% voor de premiedekkingsgraad komen te vervallen.

Voor de vaststelling van de pensioengrondslag bedraagt het pensioengevend salaris, op voltijdsbasis niet meer dan het op de datum van vaststelling van de pensioengrondslag geldende maximale pensioengevend loon in de zin van artikel 18ga van de Wet op de loonbelasting 1964. Tevens bestaat er recht op arbeidsongeschiktheids-, nabestaanden- en wezenpensioen. Het pensioenreglement voorziet in de mogelijkheid om niet-pensioengevende elementen van de beloning alsnog pensioengevend te maken. Dit gebeurt individueel op vrijwillige basis in de vorm van vorming van een pensioenkapitaal.

De pensioenregeling kent een aantal keuzemogelijkheden te weten het ruilen van ouderdomspensioen voor nabestaandenpensioen op pensioendatum of eerdere ontslagdatum, het vervroegen van de pensioeningangsdatum en een variabele hoogte van de pensioenuitkeringen. Op de pensioendatum kan het pensioenkapitaal besteed worden voor aankoop van extra pensioen. De deelnemer kan de hoogte van de uitkeringen van het ouderdomspensioen variabel laten zijn. Tevens is de mogelijkheid om gedeeltelijk met pensioen te gaan in de regeling opgenomen.

Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de leeftijd van 21 jaar bereikt. Jaarlijks beslist het Bestuur de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een uitkeringsovereenkomst.

De toeslagverlening voor de pensioenaanspraken en -rechten worden jaarlijks vastgesteld door het Bestuur van Stap. Pensioenkring Holland Casino streeft ernaar de pensioenaanspraken en -rechten jaarlijks aan te passen aan de som van de helft van de procentuele jaarstijging van het consumentenprijsindexcijfer (CPI) alle bestedingen (afgeleid) per 30 september en de helft van het percentage van de algemene loonsverhoging bij de werkgever in het afgelopen jaar.

De toeslagverlening is voorwaardelijk. Er is geen recht op toeslag en er kan op de langere termijn geen zekerheid worden gegeven of en in hoeverre toeslagverlening kan plaatsvinden. Of een toeslag kan worden verleend en hoe hoog de toeslag wordt, is afhankelijk van de Financiële positie van Pensioenkring Holland Casino.

Per 31 december 2022 is een toeslag verleend van 6,38% (2021: 0,38%) aan zowel de actieven als de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino. De gemiste toeslag bedraagt voor beide groepen deelnemers 3,45% per 31 december 2022 (2021: 1,66%).

Inhaaltoeslagen

Vanaf een beleidsdekkingsgraad van boven de toekomstbestendige toeslaggrens mag 20% van het vermogen boven deze grens gebruikt worden voor het ongedaan maken van kortingen en of het inhalen van gemiste toeslagen. Het inhalen van een eventuele indexatieachterstand en herstel van kortingen zal als volgt worden toegepast:

- volledige toeslagverlening;
- herstel van kortingen;
- inhaal van indexatieachterstand.

De verjaringstermijn van niet verleende toeslagen is 10 jaar.

Voor de actieve, gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden is deze specificatie in de volgende tabellen opgenomen.

Actieve deelnemers	Volledige toeslag-verlening	Toegekende toeslagen	Verskil	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
1 januari 2014	0,45%	0,00%	0,45%	0,45%
1 januari 2015	0,38%	0,00%	0,38%	0,83%
1 januari 2016	0,21%	0,00%	0,21%	1,04%
1 januari 2017	0,68%	0,00%	0,68%	1,73%
1 januari 2018	1,60%	0,00%	1,60%	3,36%
1 januari 2019	1,74%	0,30%	1,44%	4,85%
1 januari 2020	1,77%	0,00%	1,77%	6,70%
31 december 2020	1,75%	0,00%	1,75%	8,57%
31 december 2021	2,04%	0,38%	1,66%	10,37%
31 december 2022	9,83%	6,38%	3,45%	14,18%

Gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	Volledige toeslag-verlening	Toegekende toeslagen	Verskil	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
1 januari 2014	0,45%	0,00%	0,45%	0,45%
1 januari 2015	0,38%	0,00%	0,38%	0,83%
1 januari 2016	0,21%	0,00%	0,21%	1,04%
1 januari 2017	0,68%	0,00%	0,68%	1,73%
1 januari 2018	1,60%	0,00%	1,60%	3,36%
1 januari 2019	1,74%	0,30%	1,44%	4,85%
1 januari 2020	1,77%	0,00%	1,77%	6,70%
31 december 2020	1,75%	0,00%	1,75%	8,57%
31 december 2021	2,04%	0,38%	1,66%	10,37%
31 december 2022	9,83%	6,38%	3,45%	14,18%

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Er zijn twee gesloten herverzekeringscontracten op basis waarvan de Pensioenkring periodiek uitkeringen ontvangt. Het betreft een uitkering van nabestaandenpensioen door Nationale Nederlanden en uitkeringen voor aanvullend arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling pensioenopbouw door Zwitserleven.

Mutatie overzicht herverzekeringsdeel technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	104	170
Wijziging markttrente	-7	1
Onttrekking uitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-36	0
Overige wijzigingen	8	-67
Stand per 31 december	69	104

7. Derivaten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Derivaten	378.891	12.752
Totaal	378.891	12.752

Een toelichting voor de derivatenposities is opgenomen in de paragraaf risicobeheer.

8. Overige schulden en overlopende passiva

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Belastingen en premie sociale verzekeringen	524	500
Overige schulden en overlopende passiva	1.035	2.163
Totaal	1.559	2.663

De post 'Belastingen en premies sociale verzekeringen' betreft de nog af te dragen loonheffing aan Stap, die hoort bij de pensioenuitkeringen voor de periode december 2022. Deze afdracht heeft in januari 2023 plaatsgevonden.

De 'Overige schulden en overlopende passiva' bestaan uit een schuld voor nog te betalen kosten vermogensbeheer over het vierde kwartaal (822), overlopende kosten 2022 (111), de nog met Stap af te rekenen exploitatiekosten over het vierde kwartaal van 2022 (62), een schuld voor het weerstandsvermogen (39) en nog te verrekenen pensioenuitkeringen (-1).

Alle overige schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer

Pensioenkring Holland Casino wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van Pensioenkring Holland Casino is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor Pensioenkring Holland Casino.

Het risicobeleid is verwoord in de ABTN van Pensioenkring Holland Casino. Het Bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van de risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- Beleggingsbeleid;
- Premiebeleid;
- Verzekeringsbeleid;
- Toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses voor te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de meest recent uitgevoerde Asset Liability Management-studie (ALM-studie) en (aanvangs)haalbaarheidstoets(en). Ook het financieel crisisplan, dat jaarlijks door het Bestuur wordt getoetst en waar nodig aangepast aan de actualiteit, is verwerkt in de onderstaande toelichting op de risico's, het risicobeleid en de ingezette beheersmaatregelen/afdekkinginstrumenten.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het Bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerders moet plaatsvinden. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in mandaatovereenkomsten met de vermogensbeheerders.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor Pensioenkring Holland Casino betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het Pensioenkring Holland Casino niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen die door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van Pensioenkring Holland Casino zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat Pensioenkring Holland Casino de premie voor werkgevers en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op pensioenaanspraken en -rechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat Pensioenkring Holland Casino verworven pensioenaanspraken en -rechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling dekkingsgraad	2022	2021
Dekkingsgraad per 1 januari	125,3%	105,5%
Premie	-0,5%	-0,2%
Uitkeringen	0,4%	0,1%
Toeslagverlening	-7,3%	-0,4%
Wijziging rentetermijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen	63,5%	8,2%
Beleggingsrendementen (excl. renteaftrekking)	-37,8%	11,2%
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	0,1%	0,0%
Kanssystemen	0,1%	0,1%
Overige (incidentele) mutaties	-1,7%	0,3%
Kruiseffecten	-23,8%	0,5%
Dekkingsgraad per 31 december	118,3%	125,3%

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient Pensioenkring Holland Casino buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de Pensioenkring specifieke restructuur's (na afdekking).

De bepaling van de procentuele effecten van de diverse resultaatbronnen op de dekkingsgraad zijn conform de richtlijnen van DNB alle uitgedrukt ten opzichte van de dekkingsgraad primo jaar. Dit zorgt ervoor dat de optelling van dekkingsgraad primo jaar plus alle afzonderlijke procentuele effecten niet leidt tot de dekkingsgraad ultimo jaar.

Het verschil tussen deze twee wordt verantwoord onder de noemer kruiseffecten; in het algemeen geldt dat deze post groter wordt naarmate de uitschieters in de afzonderlijke resultaatcomponenten groter worden.

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

Vereist Eigen Vermogen	2022	2021
S1 Renterisico	3,9%	0,8%
S2 Risico zakelijke waarden	18,1%	17,9%
S3 Valutarisico	6,0%	5,9%
S4 Grondstoffenrisico	0,0%	0,0%
S5 Kredietrisico	3,2%	3,6%
S6 Verzekeringstechnische risico	4,1%	4,3%
S7 Liquiditeitsrisico	0,0%	0,0%
S8 Concentratierisico	0,0%	0,0%
S9 Operationeel risico	0,0%	0,0%
S10 Actief beheerrisico	1,0%	1,0%
Diversificatie-effect	-13,2%	-11,9%
Totaal	23,1%	21,6%

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Vereist pensioenvermogen	1.645.118	2.208.820
Voorziening pensioenverplichtingen -/-	1.336.520	1.816.415
Vereist eigen vermogen	308.598	392.405
Aanwezig pensioenvermogen (totaal activa -/- schulden)	245.100	460.066
Tekort/ Surplus	-63.498	67.661

De buffers zijn berekend op basis van het standaard model, waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie. Het tekort wordt bepaald op basis de vermogensstand ultimo 2022. De beleidsdekkingsgraad (123,5%) is per 31 december 2022 hoger dan de dekkingsgraad op basis van het vereist vermogen (123,1%).

Beleggingsrisico's

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin Pensioenkring Holland Casino op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoeten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomsten (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, die in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het Bestuur. Het Bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Pensioenkring Holland Casino loopt renterisico over de verplichtingen, omdat de verplichtingen in waarde veranderen als gevolg van mutaties in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. Met de duration kan worden berekend in hoeverre de waarde van een portefeuille of van de verplichtingen verandert met een verandering in de rente van één basispunt (0,01%). Als de waardeverandering van de portefeuille met vastrentende waarden wordt afgezet tegen de waardeverandering van de verplichtingen, dan wordt hiermee de afdekking van het renterisico bedoeld.

De duration en het effect van de afdekking van het renterisico kan als volgt worden samengevat:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
	Waarde	Duration	Waarde	Duration
Vastrentende waarden (exclusief derivaten)		4,4		7,0
Vastrentende waarden (inclusief derivaten)		22,7		20,7
(nominale) Pensioenverplichtingen	1.336.520	20,1	1.816.415	22,3

Het renteafdekkingspercentage van 68,0% (2021: 47,4%) leidt ertoe dat de duration van de vastrentende waarden na afdekking van het renterisico stijgt met 18,3 naar 22,7.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Resterende looptijd < 1 jaar	45.275	6,0%	22.396	2,3%
Resterende looptijd > 1 < 5 jaar	157.741	20,7%	222.197	23,1%
Resterende looptijd > 5 < 10 jaar	153.678	20,2%	207.332	21,6%
Resterende looptijd > 10 < 20 jaar	262.623	34,5%	329.767	34,3%
Resterende looptijd > 20 jaar	140.900	18,5%	178.646	18,6%
Totaal	760.217	100,0%	960.338	100,0%

De presentatie van de vastrentende waarden naar bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van Pensioenkring Holland Casino en het hiermee samenhangende beleid. Ter vergelijking zijn de resterende looptijden van de pensioenverplichtingen (inclusief herverzekerd deel) in onderstaand overzicht weergegeven.

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Resterende looptijd < 5 jaar	129.539	9,7%	120.896	6,7%
Resterende looptijd 5 < > 10 jaar	162.874	12,2%	174.641	9,6%
Resterende looptijd 10 < > 20 jaar	399.632	29,9%	520.400	28,6%
Resterende looptijd > 20 jaar	644.475	48,2%	1.000.478	55,1%
Totaal	1.336.520	100,0%	1.816.415	100,0%

Risico zakelijke waarden (S2)

Prijrisico is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Voor Pensioenkring Holland Casino heeft dit risico betrekking op de portefeuille met zakelijke waarden.

De portefeuille met zakelijke waarden bestaan uit aandelen. Hierbij vinden de beleggingen in aandelen wereldwijd plaats. Door de spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) wordt het prijsrisico gedempt en de spreiding is daarmee één van de belangrijkste mitigerende beheersmaatregelen. Daarnaast is de jaarlijkse ALM-studie een belangrijk beheersingsinstrument om vast te stellen of gekozen portefeuille met zakelijke waarden voldoet aan de gewenste afweging van risico versus rendement.

Valutarisico (S3)

Valutarisico betreft het risico dat de marktwaarde van de beleggingen in vreemde valuta daalt door een waardedaling van andere valuta's ten opzichte van de euro.

Voor alle beleggingscategorieën wordt een actief valutabeleid gevoerd. Uitgangspunt is een gedeeltelijke afdekking van de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen.

Het totaalbedrag dat in 2022 in euro's is belegd, bedraagt vóór afdekking 798.812 ofwel 51,3% (2021: 51,3%) en na afdekking 1.128.522 ofwel 71,6% (2021: 71,0%).

Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten 18.474 (2021: -5.280).

De valutapositie per 31 december 2022 is vóór en na afdekking door valutaderivaten als volgt weer te geven:

	31-12-2022		
	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	798.812	329.709	1.128.521
GBP	22.494	-9.775	12.719
JPY	38.543	-17.769	20.774
USD	489.314	-283.692	205.623
Overige	208.823	0	208.823
Totaal niet EUR	759.174	-311.236	447.939
Totaal	1.557.986	18.474	1.576.460

De valutapositie per 31 december 2021 is vóór en na afdekking door valutaderivaten als volgt weer te geven:

	Totaal voor afdekking	31-12-2021 Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	1.167.390	446.603	1.613.993
GBP	87.859	-47.499	40.360
JPY	44.005	-21.750	22.255
USD	640.523	-382.634	257.889
Overige	337.771	0	337.771
Totaal niet EUR	1.110.158	-451.883	658.275
Totaal	2.277.548	-5.280	2.272.268

Prijrisico

Prijrisico is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Voor Pensioenkring Holland Casino heeft dit risico betrekking op de portefeuille met zakelijke waarden.

Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie en dat is onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van Pensioenkring Holland Casino. In aanvulling hierop maakt Pensioenkring Holland Casino voor de afdekking van het prijsrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten).

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar regio is, op look through basis, als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Europa	724.003	45,9%	1.191.328	52,4%
Noord-Amerika	487.186	30,9%	608.703	26,8%
Zuid-amerika	42.845	2,7%	49.105	2,2%
Azië-Pacific	194.826	12,4%	275.146	12,1%
Afrika	16.402	1,0%	20.497	0,9%
Subtotaal vastgoed, aandelen en vastrentende waarden	1.465.262	92,9%	2.144.779	94,4%
Derivaten	-359.910	-22,8%	-10.219	-0,4%
Overige beleggingen	471.108	29,9%	137.708	6,1%
Totaal	1.576.460	100,0%	2.272.268	100,0%

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar sectoren is, op look through basis, als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Energie	40.067	2,5%	65.072	2,9%
Bouw- en grondstoffen	33.331	2,1%	57.773	2,5%
Industrie	112.496	7,1%	166.697	7,3%
Duurzame Consumentengoederen	117.082	7,4%	181.415	8,0%
Consumentengebruiksgoederen	107.021	6,8%	144.405	6,4%
Gezondheidszorg	117.450	7,5%	153.081	6,7%
Informatietechnologie	142.726	9,1%	284.859	12,5%
Telecommunicatie	45.194	2,9%	112.934	5,0%
Nutsbedrijven	32.869	2,1%	48.492	2,1%
Overheid en overheidsinstellingen	186.648	11,8%	250.874	11,0%
Hypotheke	327.158	20,8%	392.985	17,3%
Financiële instellingen	169.293	10,7%	235.363	10,4%
Vastgoed	18.445	1,2%	25.486	1,1%
Liquiditeiten	9.477	0,6%	23.929	1,1%
Overige	6.005	0,4%	1.414	0,1%
Subtotaal vastgoed, aandelen en vastrentende waarden	1.465.262	92,9%	2.144.779	94,4%
Derivaten	-359.910	-22,8%	-10.219	-0,4%
Overige beleggingen	471.108	29,9%	137.708	6,1%
Totaal	1.576.460	100,0%	2.272.268	100,0%

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor Pensioenkring Holland Casino als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop Pensioenkring Holland Casino (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee Pensioenkring Holland Casino transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor Pensioenkring Holland Casino financiële verliezen lijdt.

Pensioenkring Holland Casino heeft ten aanzien van vastrentende waarden een 'categorieën'-beleid opgesteld omtrent het kredietrisico. De fiduciair beheerder monitort de uitvoering van dit beleid op dagbasis.

Het kredietrisico (S5) in de berekening van het Vereist Eigen Vermogen is een samenloop van allocatie en kredietwaardigheid (rating) van beleggingen.

Er is geen minimum- of target rating bepaald voor nominale staatsobligatieleningen, echter wordt er gewerkt met een landenverdeling als percentage van de discretionaire nominale staatsobligatie portefeuille. De volgende landen zijn toegestaan, met achtereenvolgens de bijbehorende percentages, het minimum en maximum:

Land	Minimum gewicht	Neutraal	Maximum gewicht
Duitsland	32,5%	50,0%	52,0%
Nederland	24,7%	26,7%	43,0%
Finland	11,3%	13,3%	15,3%
Oostenrijk	8,0%	10,0%	12,0%

Voor de beleggingen in discretionaire inflatiegerelateerde obligaties wordt volledig belegd in Duitsland.

Voor de beleggingen in bedrijfsobligaties wordt het kredietrisico middels restricties op de minimale krediet rating van de portefeuille beheerst. Voor de hypotheekportefeuille worden eisen gesteld met betrekking tot de maximale Loan-to-Value (LtV) ratio en minimale percentage van hypotheek met staatsgarantie (NHG).

Ultimo 2022 voldeed Pensioenkring Holland Casino aan het opgestelde beleid ten aanzien van beheersing van het kredietrisico binnen vastrentende waarden categorieën. Het resultaat hiervan is opgenomen in de verschillende onderstaande overzichten met segmentatie naar regio, bedrijfstak en creditrating.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan, op look through basis, als volgt worden samengevat:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Europa	605.128	79,6%	773.736	80,6%
Noord-Amerika	86.077	11,3%	105.412	11,0%
Zuid-Amerika	27.389	3,6%	27.754	2,9%
Azie-Pacific	30.903	4,1%	39.124	4,1%
Afrika	10.720	1,4%	14.312	1,5%
Totaal	760.217	100,0%	960.338	100,0%

De samenstelling van de vastrentende waarden naar sectoren is, op look through basis, als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Energie	21.579	2,8%	30.178	3,1%
Bouw- en grondstoffen	501	0,1%	1.183	0,1%
Industrie	36.235	4,8%	49.853	5,2%
Duurzame Consumentengoederen	29.918	3,9%	37.038	3,9%
Consumentengebruiksgoederen	33.649	4,4%	45.235	4,7%
Gezondheidszorg	10.484	1,4%	10.719	1,1%
Informatietechnologie	18.455	2,4%	24.606	2,6%
Telecommunicatie	15.941	2,1%	21.550	2,2%
Nutsbedrijven	18.847	2,5%	22.725	2,4%
Overheid en overheidsinstellingen	186.649	24,6%	250.874	26,1%
Financiële instellingen	50.939	6,7%	61.248	6,4%
Hypotheek	327.158	43,0%	392.985	40,9%
Liquiditeiten	3.859	0,5%	10.730	1,1%
Overige	6.005	0,8%	1.414	0,1%
Totaal	760.217	100,0%	960.338	100,0%

Een kredietrating wordt toegekend door een ratingbureau. De drie belangrijkste ratingbureaus zijn Standard & Poor's, Moody's en Fitch.

Indien er meerdere ratings beschikbaar zijn, hanteert de Pensioenkring de volgende methodiek:

- Drie ratings: de mediaan is leidend
- Twee ratings: de laagste rating is leidend

Op het moment dat er geen rating beschikbaar is dan zal er een gefundeerde inschatting van de rating worden gemaakt die overeenkomt met het kredietrisico van de desbetreffende obligatie.

De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind 2022 gepubliceerd, is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
AAA	202.510	26,6%	271.418	28,3%
AA	295.707	38,9%	357.368	37,2%
A	128.148	16,9%	161.847	16,9%
BBB	89.327	11,8%	107.350	11,2%
BB	19.265	2,5%	22.436	2,3%
B	9.024	1,2%	19.953	2,1%
CCC	2.183	0,3%	3.650	0,4%
CC	3.403	0,4%	2.442	0,3%
D	1.659	0,2%	1.375	0,1%
Geen rating	8.991	1,2%	12.499	1,3%
Totaal	760.217	100,0%	960.338	100,0%

De beleggingen met 'Geen rating' betreffen met name cash en nog afgewikkelde transacties in vastrentende waarden.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortlevens), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorzieningen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met een adequaat vastgestelde ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Met de publicatie van de Prognosetafel AG2022 op 13 september 2022 geeft het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG) haar meest recente inschatting van de toekomstige overlevingskansen voor de Nederlandse bevolking. De Prognosetafel AG2022 vervangt de Prognosetafel AG2020. Volgens de nieuwe prognosetafel neemt de levensverwachting bij geboorte voor mannen met ongeveer een half jaar toeneemt. Voor vrouwen is deze toename ongeveer één jaar. De resterende levensverwachting voor een 65-jarige stijgt met een paar maanden.

Verondersteld is dat de COVID-19 pandemie nog enkele jaren van invloed is op de overlevingskansen. Deze invloed neemt echter snel af. Voor de langere termijn verwacht het Koninklijk Actuariel Genootschap dat COVID-19 geen rol meer speelt bij de verwachte overlevingskansen.

Het toepassen van de Prognosetafel AG2022 leidt bij de Pensioenkring tot een daling van de dekkingsgraad.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betreft het risico dat Pensioenkring Holland Casino in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen, waarvoor door Pensioenkring Holland Casino geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Pensioenkring Holland Casino heeft het risico van overlijden in 2022 niet herverzekerd (2021: idem). Het herverzekeringscontract bij Zwitserleven is op 31 december 2017 beëindigd. Er zijn nog wel uitkeringen vanuit dit oude herverzekeringscontract, die was overgenomen van Pensioenfonds Holland Casino.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat Pensioenkring Holland Casino voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve').

Het arbeidsongeschiktheidsrisico is in 2022 niet herverzekerd (2021: idem). Er zijn wel nog uitkeringen vanuit oude herverzekeringscontracten die zijn overgenomen van Pensioenfonds Holland Casino.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het Bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) en van de hoogte van de dekkingsgraad van Pensioenkring Holland Casino. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenoemde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid, wordt gebruik gemaakt van een benaderingswijze.

Ultimo 2022 bedraagt de reële dekkingsgraad 92,4% (2021: 94,4%). Deze risico's zijn verwerkt in de buffer voor het verzekeringstechnisch risico ultimo 2022.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor Pensioenkring Holland Casino op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat Pensioenkring Holland Casino bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het Bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, landen, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door Pensioenkring Holland Casino vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het Bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de portefeuille met vastrentende waarden is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

Ultimo 2022 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Duitse staatsobligaties	138.602	7,1%	194.810	8,5%
Totaal	138.602	7,1%	194.810	8,5%

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door Pensioenkring Holland Casino beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn.

Het Bestuur zorgt voor een zodanige vormgeving van de uitbesteding dat de aansluiting tussen de (informatie over) de uitbestede processen en de overige bedrijfsprocessen altijd gewaarborgd is. En tevens dat de verantwoordelijkheid van het Bestuur voor de organisatie, uitvoering en beheersing van de uitbestede werkzaamheden en het toezicht daarop niet worden ondermijnd en in lijn is met het uitbestedingsbeleid.

Het Bestuur zorgt voor voldoende waarborgen om volledig in control te kunnen zijn. Deze waarborgen behelzen onder andere het schriftelijk vastleggen van alle gemaakte afspraken en het verkrijgen van uitgebreide management informatie met een schriftelijke verantwoording over de uitvoering door de uitvoerder aan het Bestuur.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan TKP. Met TKP is een uitbestedingsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten. Het fiduciair beheer is uitbesteed aan AAM en hiervoor is tevens een uitbestedingsovereenkomst en een SLA overeengekomen.

Het Bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages, het In Control Statement en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402 rapportages). Pensioenkring Holland Casino valt onder de reikwijdte van de ISAE 3402 controle bij Aegon AM en TKP, waardoor op deze rapportage gesteund kan worden. Voor Stap laat TKP jaarlijks een aparte ISAE 3402 rapportage opstellen. Het Bestuursbureau van Stap beoordeelt deze ISAE3402 rapportages jaarlijks en bespreekt de uitkomsten van de analyse met het Bestuur van Stap.

Aangezien hiermee sprake is van een adequate beheersing van de operationele risico's worden hiervoor door Pensioenkring Holland Casino geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

Een actief beleggingsrisico ontstaat wanneer met het beleggingsbeleid binnen de beleggingscategorieën afgeweken wordt van het beleid volgens de benchmark. Een maatstaf voor de mate waarin actief wordt belegd is de zogenoemde 'tracking error'. De tracking error geeft aan hoe groot de afwijkingen van het rendement kunnen zijn ten opzichte van het benchmarkrendement. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger het actief risico.

Voor Pensioenkring Holland Casino bedraagt de tracking error per eind december 0,90% (2021: 0,99%) op pensioenkringniveau. Het actief risico is in de berekening van het vereist eigen vermogen opgenomen als S10. S10 heeft een omvang van twee maal de tracking error van de portefeuille (97,5% zekerheid). Er is verondersteld dat het actief risico niet samenhangt met de andere risicofactoren.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van Pensioenkring Holland Casino niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor Pensioenkring Holland Casino niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. De hoofdregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van Pensioenkring Holland Casino. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand. Daarvoor kan gebruik worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- **Futures:** dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- **Valutatermijncontracten:** dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- **Swaps:** dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan Pensioenkring Holland Casino de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenposities op 31 december 2022:

(bedragen x € 1.000) Type contract	Maximum looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	9 februari 2023	329.710	18.474	18.960	486
Rentederivaten	20 januari 2072	984.100	-376.927	0	376.927
Overige derivaten	17 maart 2023	55.783	-1.457	21	1.478
Totaal		1.369.593	-359.910	18.981	378.891

Ultimo 2022 zijn voor een bedrag van 16.641 zekerheden ontvangen voor de derivatenpositie (2021: geen) en voor 372.290 zekerheden gesteld (2021: 11.614).

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenposities op 31 december 2021:

(bedragen x € 1.000) Type contract	Maximum looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	14 februari 2022	446.603	-5.280	36	5.316
Rentederivaten	4 oktober 2071	571.100	-4.939	2.497	7.436
Overige derivaten	-	0	0	0	0
Totaal		1.017.703	-10.219	2.533	12.752

13.6 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Bij de Akte van Overdracht tussen Pensioenfonds Holland Casino en Stap is een Uitvoeringsovereenkomst overeengekomen. De Uitvoeringsovereenkomst heeft een looptijd tot en met 30 juni 2027 en wordt stilzwijgend verlengd. Er is een opzegtermijn van minimaal 6 maanden. Hierbij zijn afspraken gemaakt over de vaste kosten die in mindering worden gebracht op het vermogen. De kosten die hieronder vallen zijn kosten vermogensbeheer (2022: 1.870, 2021: 2.560), uitvoeringskosten pensioenbeheer (2022: 695, 2021: 670) en exploitatiekosten (2022: 248, 2021: 217).

Zolang Pensioenkring Holland Casino is aangesloten bij Stap, is Pensioenkring Holland Casino continu gehouden het benodigd weerstandsvermogen beschikbaar te stellen aan Stap.

Investeringsverplichtingen

Pensioenkring Holland Casino heeft ultimo 2022 voor 7.994 aan investeringsverplichtingen voor private equity. In 2021 was dit eveneens 7.994 duizend voor private equity.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Behoudens vaste bestuursvergoedingen vinden er geen andere transacties tussen de aangesloten partijen plaats.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen geen deel aan de pensioenregeling van Pensioenkring Holland.

13.7 Toelichting op de staat van baten en lasten

9. Premiebijdragen voor risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Pensioenpremie huidig jaar	26.205	25.907
Pensioenpremie voorgaande jaren	0	-1
Totaal	26.205	25.906

De premieopbrengsten zijn niet gesplitst naar een werkgevers- en een werknemersdeel, omdat de totale premie volgens overeenkomst aan de werkgever in rekening wordt gebracht. Een deel van de premie wordt door de werkgever ingehouden op het salaris van de werknemers. Aangezien er geen directe relatie is tussen het werkgevers- en het werknemersdeel, kunnen deze niet afzonderlijk worden weergegeven.

Ultimo 2022 wordt de doorbelasting van de pensioenuitvoeringskosten aan de werkgever meegenomen onder pensioenpremie huidig jaar als onderdeel van de premiebijdragen. Conform afspraak tussen de Pensioenkring en werkgever Holland Casino, is er 72 doorbelast.

De kostendekkende premie is de benodigde premie voor voorwaardelijke toezeggingen gebaseerd op ambitie en inschattingen. Pensioenkring Holland Casino maakt gebruik van de mogelijkheid om de kostendekkende premie te dempen. Pensioenkring Holland Casino voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte premie. De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Kostendekkende premie	35.892	37.158
Feitelijke premie	26.153	25.855
Gedempte premie	19.167	18.355

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	29.392	30.617
Solvabiliteitsopslag	6.227	6.425
Opslag voor uitvoeringskosten	273	116
Totaal	35.892	37.158

De samenstelling van de feitelijk premie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	10.814	10.611
Solvabiliteitsopslag	2.290	2.182
Actuarieel benodigd voor voorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	5.790	5.446
Opslag voor uitvoeringskosten	273	116
Premiemarge	6.986	7.500
Totaal	26.153	25.855

De werkgever betaalt een premie als vast percentage van de pensioengrondslagsom in dat jaar. De aan Pensioenkring Holland Casino te betalen premie voor 2022 bedraagt 24% van de pensioengrondslagsom.

De in het boekjaar ontvangen premie bedraagt 26.205. Hierin is de nota van de doorbelaste pensioenuitvoeringskosten naar werkgever van 72 meegenomen. De opslag van het weerstandsvermogen bedraagt 52. De feitelijke premie die betrekking heeft op het boekjaar bedraagt hierdoor 26.153.

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	10.814	10.611
Solvabiliteitsopslag	2.290	2.182
Opslag voorwaardelijke onderdelen	5.790	5.446
Opslag voor uitvoeringskosten	273	116
Totaal	19.167	18.355

De premie voor 2022 wordt getoetst aan de hand van de voorschriften van het FTK. De gedempte premie is 19.167. De feitelijke premie, exclusief het weerstandsvermogen bedraagt 26.153. De gedempte premie is lager dan de feitelijke premie. Pensioenkring Holland Casino voldoet hiermee aan de wettelijke eisen.

10. Beleggingsresultaten risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten vermogens-beheer	Totaal
2022				
Vastgoedbeleggingen	0	-1	0	-1
Aandelen	0	-167.949	-455	-168.404
Vastrentende waarden	310	-129.477	-518	-129.685
Derivaten	4.500	-404.016	-102	-399.618
Overige beleggingen	5.656	-3.185	-58	2.413
Kosten vermogensbeheer	-	-	-997	-997
Totaal	10.466	-704.628	-2.130	-696.292
Mutatie weerstandsvermogen				1.387
				-694.905

De kosten vermogensbeheer omvatten de kosten die door de vermogensbeheerder direct in rekening zijn gebracht. Daarnaast wordt in het kader van de Aanbeveling Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie een deel van de totale pensioenuitvoeringskosten toegerekend aan vermogensbeheer.

De transactiekosten van het vermogensbeheer zijn inbegrepen in de indirecte beleggingsopbrengsten. Dit geldt ook voor de kosten vermogensbeheer die binnen de beleggingsfondsen worden verrekend.

De mutatie van het weerstandsvermogen, het bedrag dat in 2022 is ontvangen van Stap, bedraagt 1.387 (2021: -451) en is toegevoegd aan het totale beleggingsresultaat na aftrek van kosten.

(bedragen x € 1.000)	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten vermogens- beheer	Totaal
2021				
Vastgoedbeleggingen	0	-6	0	-6
Aandelen	0	250.068	-940	249.128
Vastrentende waarden	577	22.335	-803	22.109
Derivaten	5.013	-71.102	-295	-66.384
Overige beleggingen	4.315	-651	-76	3.588
Kosten vermogensbeheer	-	-	-649	-649
Totaal	9.905	200.644	-2.763	207.786
Mutatie weerstandsvermogen				-451
				207.335

11. Baten uit herverzekering

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-34	-66
Totaal	-34	-66

12. Overige baten

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Interest baten overig	6	0
Overige baten	32	1
Totaal	38	1

Onder de overige baten is een ontvangst van 32 verantwoord van een afrekening vanuit vermogensbeheer met betrekking tot de voormalige Stichting Pensioenfonds Holland Casino.

13. Pensioenuitkeringen

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Ouderdomspensioen	19.312	17.681
Partnerpensioen	2.529	2.376
Wezenpensioen	172	189
Arbeidsongeschiktheidspensioen	1.246	1.373
Afkopen	63	47
Overige uitkeringen	0	0
Totaal	23.322	21.666

De toename van het bedrag aan uitkeringen is het gevolg van een toename van het aantal pensioengerechtigden in 2022 met 87 deelnemers naar een totaal van 1.151 deelnemers.

14. Pensioenuitvoeringskosten

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Administratiekostenvergoeding	740	711
Exploitatiekosten	384	254
Dwangsommen en boetes	0	0
Overige kosten	51	17
Algemene kosten toegerekend aan kosten vermogensbeheer	-114	-65
Totaal	1.061	917

De administratiekostenvergoeding bestaat, naast de vaste kosten (695) die voortvloeien uit de uitbestedingsovereenkomst met TKP voor Pensioenkring Holland Casino, uit kosten voor meerwerk activiteiten vanuit wet- en regelgeving en aanvullende dienstverlening die zijn doorbelast door Stap (45).

De exploitatiekosten betreffen kosten die vanuit de Pensioenkringen worden betaald aan Stap voor governance (384). Deze kosten bestaan uit vaste exploitatiekosten, kosten voor verleende werkzaamheden door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., kosten voor de actuariële functie, kosten voor toezicht door AFM en DNB, kosten voor de Pensioenfederatie en kosten voor het Belanghebbendenorgaan. De kosten voor het belanghebbendenorgaan, voor de actuariële functie, de contributies en opleidingskosten bestuur worden conform afspraak vergoed door de werkgever aan Pensioenkring Holland Casino.

Een deel (30%) van deze kosten worden toegerekend aan de kosten vermogensbeheer.

Onder overige kosten zijn bankkosten, de AON postcode analyse, het risicobereidheidsonderzoek en kosten voor communicatie-uitingen opgenomen. Deze kosten worden ook conform afspraak vergoed door de werkgever aan Pensioenkring Holland Casino.

Aantal personeelsleden

Bij Pensioenkring Holland Casino zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door het Bestuursbureau van Stap. De hieraan verbonden kosten zijn voor rekening van Stap.

15. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Pensioenopbouw	28.086	29.331
Toeslagverlening	112.316	7.325
Wijziging pensioenregeling	0	-1.419
Rentetoevoeging	-8.956	-9.422
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-24.180	-22.392
Wijziging markttrente	-610.481	-141.164
Wijziging actuariële grondslagen	21.251	-2.593
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	-1.812	-1.259
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	3.916	-1.149
Totaal	-479.860	-142.742

16. Mutatie herverzekeringsdeel technisch voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-34	-66
Totaal	-34	-66

17. Saldo herverzekering

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Uitkeringen uit herverzekeringen	-36	-51
Totaal	-36	-51

18. Saldo overdrachten van rechten

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Inkomende waardeoverdrachten	-1.287	-516
Inkomende waardeoverdrachten klein pensioen	-900	0
Uitgaande waardeoverdrachten	3.272	2.038
Uitgaande waardeoverdrachten klein pensioen	726	0
Totaal	1.811	1.522

19. Overige lasten

(bedragen x € 1.000)	2022	2021
Betaalde interest	6	14
Totaal	6	14

13.8 Gebeurtenissen na balansdatum

Gewijzigde UFR per 1 januari 2023

Gewijzigde UFR per 1 januari 2023. DNB heeft eind 2022 aangegeven dat de nieuwe UFR-methode zoals geadviseerd door de Commissie Parameters 2022, per 1 januari 2023 wordt ingevoerd. Het advies van de Commissie is om de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur dichter aan te laten sluiten bij de marktrente. Onder andere het startpunt voor het extrapoleren verschuift van 30 naar 50 jaar. Deze wijziging wordt in boekjaar 2023 verantwoord. Met de invoering van deze nieuwe UFR-methode komt de vorige UFR-methode, die vanaf 1 januari 2021 in vier gelijke stappen werd ingevoerd, te vervallen.

Voor de Pensioenkring is de impact van de invoering van de nieuwe UFR-methode een minimale verlaging van de dekkingsgraad per 31 december 2022. Het toepassen van de nieuwe UFR-methode heeft per 1 januari 2023 een effect van ongeveer -0,3%-punt op de dekkingsgraad van Pensioenkring Holland Casino.

Bankencrisis

In maart 2023 is een aantal Amerikaanse banken in de problemen gekomen. Als gevolg hiervan heeft de Amerikaanse overheid bij twee banken ingegrepen. Dit betreft Silicon Valley Bank (SVB) en Signature Bank. Enige tijd later kwamen ook andere banken in moeilijkheden, waaronder Credit Suisse dat gedwongen werd overgenomen door branchegenoot UBS. De directe exposure naar de genoemde Amerikaanse banken in de beleggingsportefeuilles van de Pensioenkringen van Stap is zeer beperkt. Binnen de portefeuilles met vastrentende waarden is er geen exposure naar SVB en Signature Bank. Binnen aandelen is een beperkte exposure aanwezig naar Signature bank en SVB, maar dit is beperkt tot minder dan 0,1% van de portefeuilles met aandelen. Credit Suisse is geen bancaire tegenpartij van Stap en komt niet voor in de geldmarktfondsen die voor de Pensioenkringen worden ingezet. De directe exposure naar Credit Suisse in de vorm van aandelen en bedrijfsobligaties is niet groot. Zie onder de exposures van de verschillende beleggingsfondsen die voor de Pensioenkringen van Stap zijn ingezet ten tijde van de escalatie van de situatie bij Credit Suisse in maart 2023.

Credit Suisse

Fund	Fund	Index
MM Credit Fund	2,07%	0,94%
MM Global Green bond	0,00%	0,07%
MM Credit Index	0,60%	0,65%
MM High Yield	0,21%	0,00%
MM European Equity Fund	0,10%	0,09%
MM World Equity Index Fund	0,02%	0,02%
MM World Equity Index SRI Fund	0,00%	0,00%

De gebeurtenissen bij de Amerikaanse banken en bij Credit Suisse zorgen in 2023 voor onzekerheid in de financiële markten. De markten maakten in de eerste maanden van 2023 bewegingen die typisch zijn als reactie op de ontwikkelingen. Banken en financiële waarden in het algemeen werden stevig afgestraft. Er werd afscheid genomen van meer risicovolle beleggingen (aandelen dalen, credit spreads lopen uit) en er was sprake van een vlucht naar veilige havens (de rente daalt, de US Dollar en de goudkoers stijgen). Aan de andere kant reageerde de markten ook positief op het moment dat centrale banken adequaat intervenueerden, zoals na de lening van de Zwitserse centrale bank aan Credit Suisse.

Naar verwachting zal er nog wel enige tijd een onrustig marktsentiment blijven bestaan. Markten zullen volatiel blijven zolang het vertrouwen breekbaar is en het onzeker is hoe centrale banken zullen handelen. Het feit dat de bewegingen in dit geval typisch zijn (de waarde van aandelen dalen, die van staatsobligaties en swaps stijgen) betekent dat diversificatie in de portefeuille van de Pensioenkring op dit moment werkt. Het langetermijnbeleid van de Pensioenkring, waaronder ook de afdekking van het renterisico, wordt nog steeds als robuust beschouwd en zodoende wordt vastgehouden aan de reguliere regels voor herbalancerings.

Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap

Het Bestuur

Huub Popping

Danielle Melis

Fred Ooms

Marga Schaap

Overige gegevens

19.1 Resultaatbestemming

Bedragen x € 1.000

Regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten van Pensioenkring Holland Casino

Er zijn geen statutaire bepalingen voor de bestemming van het resultaat. Het negatieve saldo van de staat van baten en lasten, van 214.966 over het boekjaar, verlaagt de algemene reserve van Pensioenkring Holland Casino.

19.2 Actuariële verklaring Pensioenkring Holland Casino

Opdracht

Door Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap - Pensioenkring Holland Casino te Den Haag is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap – Pensioenkring Holland Casino, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 6.680.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 330.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van de Pensioenkring. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van de Pensioenkring in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van de pensioenkring is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van de pensioenkring op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap - Pensioenkring Holland Casino is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Het pensioenfonds heeft in 2022 gebruik gemaakt van het 'Besluit toeslagverlening in bijzondere omstandigheden' van 7 juni 2022 (Staatsblad 2022, 211) bij het besluit tot toeslagverlening per 1 januari 2023.

Amsterdam, 2 juni 2023
drs. Pieter Heesterbeek AAG
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

19.3 Controle verklaring van onafhankelijke accountant

Zie volledig Jaarverslag 2022 van Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap.

Bijlage 1: Begrippenlijst

A

ABTN

Afkorting voor Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. In deze, door de wet verplicht gestelde nota, wordt het beleid van een Pensioenkring beschreven op het gebied van financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening.

AG Prognosetafels

Prognosetafels geven de gemiddelde waargenomen overlevings- en sterftefrequenties binnen de Nederlandse bevolking weer over een afgelopen vijfjarige periode en projecteren die naar de toekomst op basis van de in de in het verleden waargenomen en naar de toekomst doorgetrokken trends in deze frequenties. Zij worden gebruikt bij het berekenen van pensioenpremies en de waardering van de pensioenverplichtingen. Er zijn voor mannen en vrouwen aparte prognosetafels afgeleid: GBM en GBV.

Asset Liability Management (ALM)

Analyse van de onderlinge samenhang van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsportefeuille.

B

Beleggingsfonds

Instelling die geld van derden belegt in aandelen of andere beleggingssoorten.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en overige beleggingen. Ook wel beleggingsportefeuille.

Benchmark

Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van de beleggingsportefeuille worden afgezet (bijvoorbeeld AEX-index, MSCI-index).

D

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is de procentuele verhouding tussen de bezittingen, verlaagd met overige schulden en de voorziening pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad geeft aan in hoeverre op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen worden nagekomen.

Derivaten

Van effecten afgeleide financiële instrumenten (beleggingsproducten), waarvan de waarde afhankelijk is van de waarde van andere meer onderliggende variabelen als valuta's, effecten en rentes. Voorbeelden zijn futures en swaps.

Discretionaire portefeuille/mandaat

De beleggingen vinden plaats in andere Financiële Instrumenten dan deelnemingsrechten in TKPI Beleggingsinstellingen (discretionaire account).

DNB

De Nederlandsche Bank.

Duration

De gevoeligheid van een waarde voor fluctuaties in de kapitaalmarktrente, rekening houdend met de resterende looptijd van die waarde.

E

Eigen vermogen

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in de Pensioenkring aanwezige middelen op te vangen. Pensioenkringen zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer.

Emerging markets (opkomende markten)

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Euro OverNight Index Average (Eonia)

De Eonia is het eendaags-renteniveau voor het eurogebied. De Eonia is een rente die veel als referentierente gehanteerd wordt binnen de financiële wereld, bij de handel in afgeleide producten.

Ervaringssterfte

Omdat aangenomen wordt dat de werkende bevolking gezonder is dan de niet werkende bevolking wordt op basis van ervaringscijfers op de sterftekansen zoals ontleend aan de prognosetafel een leeftijdsafhankelijke afslag toegepast. Door rekening te houden met deze ervaringssterfte hoeven geen leeftijdscorrecties te worden toegepast.

F

Feitelijke premie

De feitelijke premie is de premie zoals deze daadwerkelijk wordt geheven in het boekjaar.

Financieel Toetsingskader (FTK)

De door de toezichthouder uitgevoerde methodiek voor de toetsing van de financiële opzet en toestand van pensioenfondsen die vanaf 1 januari 2007 verplicht is en per 1 januari 2015 is aangepast (nFTK).

FIRM

FIRM is een methode voor de analyse van risico's bij alle typen ondernemingen waarop DNB toezicht houdt.

Franchise

Het deel van het salaris dat niet wordt meegenomen bij het berekenen van de pensioengrondslag.

Futures

Termijncontract, waarin toekomstige aankoop en verkoop van financiële waarden zijn vastgelegd. Futures worden gebruikt om beleggingsrisico's af te dekken, maar ook voor de uitvoering van tactische asset allocatie.

G

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte premie wordt berekend door de rente of het rendement te baseren op een voortschrijdend gemiddelde uit het verleden of het rendement op een verwachting voor de toekomst.

Governance risico

Risico dat door de ingerichte governance structuur en governance eisen die verbonden zijn aan de licentie en aan de doelstelling van Stap t.a.v. een integere en beheerste bedrijfsvoering afbreuk wordt gedaan.

Grondstoffen

Grondstoffen en goederen waarvan de prijs in hoge mate wordt bepaald door de actuele vraag en aanbod. Voorbeelden zijn olie, graan en metalen.

H**Haalbaarheidstoets**

De wettelijk voorgeschreven periodiek door de Pensioenkring uit te voeren haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden.

Herstelplan

In het geval dat de dekkinggraad van een Pensioenkring lager is dan de vereiste dekkinggraad dient de Pensioenkring een herstelplan op te stellen. In dit plan zijn maatregelen opgenomen waardoor de Pensioenkring binnen de wettelijke kaders kan herstellen.

High yield

Obligaties met een kredietwaardigheid lager dan BBB.

I**ICAAP**

Internal Capital Adequacy Assessment Process. ICAAP is een methodiek om te beoordelen in hoeverre de risico's waaraan Stap is blootgesteld, de mate waarin de risico's worden gemitigeerd en de hoeveelheid kapitaal die nodig is om netto risico's af te dekken, inzichtelijk

Indexatie

Zie toeslagverlening.

IRM

Integraal Risicomanagement (IRM) is het interactieve proces van:

1. Het opstellen van de strategie en hieraan gekoppeld het risicoprofiel en de risicobereidheid,
2. Het identificeren van risico's,
3. Het opstellen en implementeren van het beleid voor risicobeheersing, tot
4. De uitvoering, monitoring en terugkoppeling over risico's en beheersmaatregelen.

ISDA/CSA overeenkomst

Een ISDA overeenkomst is een standaard contract dat OTC-transacties (transacties die niet via de beurs verlopen, maar die direct tussen twee partijen afgesloten worden) tussen institutionele financiële partijen mogelijk maakt. CSA is een bijlage bij het ISDA-contract waarin partijen afspraken maken over het wederzijds te leveren en te accepteren onderpand.

Integriteitsrisico

Het risico dat de integriteit van Stap dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed door niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers, leiding en derden.

IT risico

Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT.

J

Juridische risico

Het risico samenhangend met wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

K

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die Stap in rekening brengt. De kostendekkende premie bestaat uit de actuariael benodigde premie voor de pensioenverplichtingen, een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen, een opslag voor uitvoeringskosten van de Pensioenkring en de premie die actuariael benodigd is voor de voorwaardelijke onderdelen van de regeling.

Kredietrisico

Het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen niet nakomt.

L

Liquiditeitsrisico

Risico als gevolg van (al dan niet plotseling) optreden van verschillen in timing van ingaande en uitgaande kasstromen.

Lopende Kosten Factor

De Lopende Kosten Factor geeft aan hoeveel doorlopende kosten aan een beleggingsfonds worden toegerekend.

M

Marktrisico

Het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten en wijzigingen in relevante marktomstandigheden voor klanten van (Stap) t.a.v. prijsvolatiliteit (markt en beweging ten opzichte van de markt), concentratie en correlatie (Asset Classes, derivaten en fysieke portefeuille) en concurrentie.

Marktwaaarde

De marktwaaarde is het bedrag waarvoor een recht of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Matching- / renterisico

Risico als gevolg van het niet gematcht zijn van activa en passiva ten aanzien van rente-, valuta- en inflatierisico.

Middelloon(regeling)

Het middelloon is de hoogte van het gemiddelde salaris gedurende de hele loopbaan. Bij de middelloonregeling hangt het uiteindelijke pensioen af van het aantal jaren dat een deelnemer bij de werkgever in dienst is geweest en het salarisverloop tijdens deze werkzame periode. Het op te bouwen pensioen is bij deze regeling een gewogen gemiddelde van alle pensioengrondslagen over de gehele periode van deelname aan de regeling.

Minimaal vereist vermogen

Het minimaal vereist vermogen is de ondergrens van het vereist vermogen. Het minimaal vereist vermogen beweegt in een nauwe ruimte tussen de 104% en 105%. Een Pensioenkring mag niet te lang op deze ondergrens zitten. Dit staat in de Pensioenwet.

O**Omgevingsrisico**

Het risico als gevolg van buiten Stap komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

Operationele risico

Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesvoering.

Opkomende markten

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

P**Pensioengrondslag**

Het gedeelte van het salaris dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer. De pensioengrondslag wordt berekend door het pensioengevend jaarsalaris te verminderen met de franchise.

R**Raad van Toezicht**

In het kader van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur is voor het intern toezichthoudend orgaan gekozen worden voor een Raad van Toezicht die het functioneren van het Bestuur toetst en jaarlijks daarover aan het Bestuur rapporteert.

Renterisico

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente.

(Rente)swap

Ruil van rendement op een vastgestelde lange rente tegen een variabele korte rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Rentetermijnstructuur (RTS)

Maandelijks door DNB gepubliceerde marktrente met een looptijd van 1 tot 60 jaar, waarmee de toekomstige kasstromen van de pensioenverplichtingen worden verdisconteerd.

Risicopremie

Dit is de premie voor risicodekking.

S**SRI beleggingsfondsen**

SRI staat voor Social Responsible Investments. Bij dergelijke beleggingsfondsen worden expliciet maatschappelijk verantwoorde beleggingsaspecten meegewogen in het beleggingsbeleid en/of de benchmark.

Stichtingskapitaal en reserves

Zie eigen vermogen.

Swap

Een swap is een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Deze twee componenten worden ook wel de 'legs' van de transactie genoemd. Swaps zijn derivaten, dat wil zeggen dat ze afgeleide producten zijn.

T**Technische voorzieningen (voorziening pensioenverplichtingen)**

Technische voorzieningen worden gevormd om alle uit de pensioenregeling of andere overeenkomsten voortvloeiende pensioenverplichtingen te kunnen nakomen.

Toekomst bestendig indexeren (TBI)

De grens voor Toekomst Bestendig Indexeren (TBI) is de grens waarop de Pensioenkring op basis van toekomstbestendige toeslagverlening de volledige toeslag kan toekennen. Deze grens wordt jaarlijks bepaald en is afhankelijk van de rentestand van dat moment.

Toeslagverlening (indexatie)

Om de koopkracht van pensioenen niet achteruit te laten gaan, kunnen pensioenen worden aangepast. Dit houdt in dat een toeslag kan worden gegeven op het pensioen. Het Bestuur neemt jaarlijks een besluit over het al dan niet verhogen van de pensioenaanspraken. De toeslagverlening bij de Pensioenkring is voorwaardelijk. Er wordt slechts toeslag verleend voor zover de middelen van de Pensioenkring dit toelaten.

U**Uitbestedingsrisico**

Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad, door het in gevaar komen van continuïteit van de bedrijfsvoering, geschade reputatie en/of financiële positie en ontoereikende kwaliteit dienstverlening.

Ultimate Forward Rate (UFR)

De UFR is een risicovrije rekenrente voor langjarige contracten, waarin wegens de lange looptijd onvoldoende handel plaatsvindt. Bij looptijden langer dan 20 jaar wordt de lange termijnrente vastgesteld richting een convergentiepunt.

V

Vereist eigen vermogen

Het vermogen dat nodig is om te bewerkstelligen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat de Pensioenkring binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het wordt berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels.

Vermogenstekort

Onder het FTK is er niet langer sprake van de termen dekkingstekort en reservetekort. Indien een Pensioenkring per kwartaaleinde een beleidsdekkingsgraad heeft die lager is dan het vereist eigen vermogen (bepaald op basis van de strategische beleggingsmix), dan is er sprake van een vermogenstekort. Stap dient voor de desbetreffende Pensioenkring uiterlijk binnen drie maanden na het vaststellen van het vermogenstekort een herstelplan in te dienen bij DNB. In het herstelplan moet worden aangetoond hoe de beleidsdekkingsgraad van de Pensioenkring binnen de gekozen hersteltermijn herstelt tot het vereist eigen vermogen.

Verzekeringstechnische risico's

Het risico dat uitkeringen niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige technische aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van de pensioenovereenkomst.

W

Waardeoverdracht(en)

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van het opgebouwde pensioenrecht.

Weerstandsvermogen

Stap houdt per Pensioenkring ten minste een weerstandsvermogen aan van 20 basispunten van het beheerd pensioenvermogen. Het beheerd pensioenvermogen bestaat hierbij uit het balanstotaal van een Pensioenkring, waarbij een eventuele negatieve waarde van de derivatenposities gesaldeerd bij de activa is opgenomen. Op grond van de voorschriften van DNB wordt dit liquide belegd. Conform wettelijke voorschriften is het totale minimum weerstandsvermogen € 0,5 miljoen en het totale maximum weerstandsvermogen is € 20 miljoen.

Werkgeverschapsrisico

Het risico dat door Stap geen invulling wordt gegeven aan de wettelijke en maatschappelijke eisen van goed werkgeverschap.

Z

Zakelijke waarden

Zakelijke waarden zijn risicodragende beleggingen. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld aandelen, vastgoed, afgeleide producten en grondstoffen.